

Piiraccaperä vai Piirackaworo?

Vanhahtavan kielen kääntäminen Terry Pratchettin ja Neil Gaimanin romaanin *Good Omens* kahdessa suomennoksessa.

Katja Heinonen

Pro gradu –tutkielma

Monikielinen käännösviestintä, englannin kieli

Kieli- ja käännöstieteen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2022

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Monikielinen käännösviestintä, englannin kieli

Katja Heinonen

Piiraccaperä vai Piirackaworo? Vanhahtavan kielen kääntäminen Terry Pratchettin ja Neil Gaimanin romaanin *Good Omens* kahdessa suomennoksessa.

Sivumäärät: 45, 15

Tutkimuksen aiheena on Terry Pratchettin ja Neil Gaimanin romaani *Good Omens* ja sen kaksi suomennosta, vuonna 1992 ilmestynyt Marja Sinkkosen suomentama ensimmäinen käännös *Hyviä enteitä* ja vuonna 2020 ilmestynyt Mika Kivimäen suomentama samanniminen uudelleen­käännös. Tutkimuksen kohteena ovat alkuperäisteoksen vanhahtavalla englannin kielellä kirjoitetut tekstikatkelmat ja niiden suomenkieliset vastineet kirjan kummassakin suomennoksessa. Tarkoituksena on selvittää, tukeeko tutkimusaineisto niin kutsuttua uudelleen­käännöshypoteesia, eli onko uudempi suomennos uskollisempi alkuperäisteokselle kuin ensimmäinen suomennos (Berman 1990, Chesterman 2017). Tutkimusaineistona on romaanista kerätty korpus, joka koostuu 56 lähtökielisestä yksiköstä ja niiden vastineista. Tutkimusmenetelmänä on epäsuora tekstivertailu, jossa vertaillaan vanhahtavalla englannilla kirjoitettuja tekstisegmenttejä niiden suomennoksiin viisikohtaisen piirrevalikoiman avulla. Piirteet, joita vertaillaan, ovat arkaainen ortografia, arkaaiset kielioppi­piirteet, epätavallinen isojen alkukirjainten käyttö, arkaainen sanasto ja kirjasintyyli. Suoraan analyysistä saadun numeerisen datan perusteella tutkimus ei vahvista uudelleen­käännöshypoteesia, vaan sen perusteella ensimmäinen suomennos on alkuperäisteokselle uskollisempi kuin uudempi suomennos. Kuitenkin piirteitä tarkemmin analysoimalla päästään täysin päinvastaiseen tulokseen. Tutkimustulos on siis kaksitahoinen ja tulos riippuu täysin katsantokannasta. Tämä, kuten mikään muukaan yksittäinen käännösanalyysi, ei voi tyhjentävästi vahvistaa tai kumota uudelleen­käännöshypoteesia. Jo kertyneistä tapaustutkimuksista ja analyyseistä voisi siis olla aiheellista tehdä laajempi meta-analyysi.

Avainsanat: käännöstiede, kaunokirjallisuuden kääntäminen, uudelleen­kääntäminen, vanha kirjasuomi, arkaismit, *Good Omens*

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	<i>Good Omens</i>, kirjailijat, suomennokset ja suomentajat	8
2.1	Alkuperäisteos ja sen kirjoittajat	8
2.2	Suomennokset ja suomentajat	11
2.3	Uuden suomennoksen motiivit	12
3	Teoreettinen viitekehys	14
3.1	Uudelleenkääntäminen ja uudelleenkäännöshypoteesi	14
3.1.1	Uudelleenkääntäminen	14
3.1.2	Uudelleenkäännöshypoteesi	16
3.2	Kielihistoria ja vanhan englannin sekä suomen erityispiirteet	17
3.2.1	Englannin kielen historia	18
3.2.2	Suomen kielen historia	20
3.3	Analyysissa käytetty piirrevalikoima	23
4	Analyysi	27
4.1	Tutkimusaineisto ja menetelmät	27
4.2	Yleistä	30
4.3	Arkaainen ortografia	34
4.4	Arkaaiset kielioppiirteet	36
4.5	Epätavallinen isojen alkukirjainten käyttö	38
4.6	Arkaainen sanasto	39
4.7	Kirjasintyyli	41
5	Johtopäätökset	43
	Lähteet	47
	Ensisijaiset lähteet	47
	Toissijaiset lähteet	47
	Liitteet	50

Liite 1. Englanninkielinen lyhennelmä: The Nice and Accurate Finnish Translations of <i>Good Omens</i>: Translating the Old-Style English Sections in Terry Pratchett and Neil Gaiman's Cult Classic	50
Introduction	50
<i>Good Omens</i> and its two Finnish translations	51
Theoretical Framework	52
Analysis	54
Conclusion	57
Liite 2. Aineisto ja analyysi excel-tilukkona (kuvina)	58

1 Johdanto

Kirjallisuuden *uudelleenkääntäminen* on yllättävän yleistä. Monista kirjallisuushistorian klassikoista on tehty useita eri käännöksiä samalle *kohdekielelle*. Tunnetuin usein käännetty teos lienee kuitenkin *Raamattu*, joka on suomeksikin käännetty kokonaisuudessaan jo kolme kertaa. Yhden suomennoksen kieliasua on korjailtu kaksi kertaa, minkä lisäksi pelkkä Uusi Testamenttikin on käännetty kahdesti. (Suomen Piipliaseura, 2021.) Uudelleenkääntämisen tutkimus, kuten uudelleenkääntäminenkin, on hyvin yleistä ja tutkimukset ovat synnyttäneet erinäisiä teorioita ja hypoteeseja liittyen uudelleenkääntämiseen. Yksi näistä on *uudelleenkäännöshypoteesi*. Hypoteesin mukaan teoksen ensimmäiset käännökset ovat kotouttavammin käännettyjä ja tästä syystä vähemmän uskollisia lähtöteoksille kuin uudelleenkäännökset (Koskinen & Paloposki 2015, 66). Useat tutkimusasetelmat tukevat uudelleenkäännöshypoteesia, mutta hypoteesista poikkeaviakin esimerkkejä löytyy yhtä helposti (Koskinen & Paloposki 2015, 70). Hypoteesin avulla on täten mahdotonta ennustaa tai vetää mitään yleispäteviä johtopäätöksiä kaikista julkaistuista uudelleenkäännöksistä.

Teoksen uudelleenkääntämiselle tarvitaan aina jokin motiivi. Miksi muuten kääntää tai käännettää teos, josta on jo olemassa käänнос kohdekielellä? Uudelle käännökselle tarvitaan jonkinlaista kysyntää ja klassikoille yleensä kysyntää löytyy. Jos kirja on alun perin ilmestynyt jo vuosisata tai useampi sitten, on kielikin muuttunut huomattavasti ensimmäisen käännöksen jälkeen. Oman genrensä sisällä klassikon asemaan on kiistatta noussut Terry Pratchettin ja Neil Gaimanin vuonna 1990 julkaistu *Good Omens: The Nice and Accurate Prophecies of Agnes Nutter, Witch*. Siitä ilmestyi ensimmäinen suomennos *Hyviä enteitä: Noita Agnes Nutterin Hienot ja Oikeat Ennustukset* vuonna 1992, jonka teki Marja Sinkkonen. Kirjan uudelleensuomennos ilmestyi jo vajaat kolmekymmentä vuotta myöhemmin, vuonna 2020. Uuden suomennoksen nimi on *Hyviä enteitä: Noita Agnes Nutterin tarkat ja huvittavat ennustukset*, eli ainoastaan kirjan alaotsikko eroaa ensimmäisen suomennoksen nimestä. Uudemman suomennoksen on tehnyt Mika Kivimäki. Näin nuoren teoksen kohdalla pelkkä klassikon asema ei kuitenkaan liene riittävä selitys uudelleenkäännöksen tarpeelle, koska suomen kielikään ei ole kovin merkittävästi muuttunut kolmessakymmenessä vuodessa. Romaanin uudelleenkääntämisen mahdollisia motiiveja pohditaan myöhemmin tässä tutkimuksessa.

Good Omens -romaanin aiheesta johtuen osia siitä on kirjoitettu vanhahtavalla englannin kielellä. Vastaavasti on kirjan suomennoksissa kyseiset tekstikatkelmat käännetty vanhalta

vaikuttavalla suomen kielellä. Suomennokset eroavat ainakin päällisin puolin hyvin paljon toisistaan myös näissä tekstikatkelmissa. Kuitenkaan näennäinen eroavaisuus ei vielä kerro tyhjentävästi, ovatko molemmat kääntäjät hyödyntäneet keskenään samankaltaisia vanhahtavan kielen erityispiirteitä ja arkaismeja. Ilman tarkempaa vertailua ei voi myöskään sanoa, ovatko kääntäjät käyttäneet samankaltaisia erityispiirteitä ja arkaismeja kuin alkuperäisteoksen kirjoittajat käyttivät luodessaan tekstiinsä vanhahtavan kielen vaikutelman. Vaikka ensimmäinen suomentaja olisi esimerkiksi päätynyt erilaisiin arkaaisiin sanavalintoihin tai muokkaamaan kirjoitusasua vanhantavaksi eri grafeemeja muunnellen kuin toinen suomentaja, ovat he silti saattaneet käyttää täysin samoja vanhahtavan kielen erityispiirteitä tyylin aikaansaamiseksi. Valitsin tämän tutkielman aineistoksi juuri kyseisen teoksen vanhahtavalla englannin kielellä kirjoitetut katkelmat ja niiden vastineet kummastakin suomennoksesta selvittääkseni ovatko erot tekstikatkelmissa edellä kuvatun kaltaisesti vain näennäisiä vai myös erityispiirteiltään eroavia. Lisäksi vanhahtavan kielen suomentaminen ei ole kovin yleinen tutkimuksen aihe, ja sitäkin harvinaisempia ovat tutkimukset, jotka tarkastelevat vanhahtavan kielen suomentamista uudelleenikännösteorioiden valossa.

Kyseessä on siis käänösanalyysi, jossa vertaillaan alkuperäisiä tekstikatkelmia niiden kahteen suomennokseen sekä suomennoksia toisiinsa epäsuoran tekstivertailun avulla, toisin sanoen niin alkuperäiskielisistä kuin suomennetuista tekstikatkelmista tunnistetaan vanhahtavan kielen vaikutelman luovat erityispiirteet, ja lopullinen vertailu ja analyysi tehdään vertailemalla keskenään näiden piirteiden esiintyvyyttä kussakin tekstisegmentissä. Kuten Tourykin kirjoitti, vertailu on aina vain osittaista. Kohteita ei verrata suoraan toisiinsa, vaan kohteissa esiintyviä ja kaikille kohteille yhteisiä piirteitä verrataan keskenään. (Toury 2012, 106.) Tutkimuskysymykseni ovat: Ovatko kääntäjät käyttäneet vanhahtavan kielen vaikutelman aikaansaamiseksi samankaltaisia vanhahtavan kielen erityispiirteitä kuin kirjailijat? Missä määrin käytetyt piirteet eroavat suomennosten kesken? Entä kumpi suomennos on käytettyjen piirteiden valossa uskollisempi alkuperäiselle teokselle? Testaan siis *uudelleenikännöshypoteesia* *Good Omens* -romaanin vanhahtavan kieliaineksen suomennosten valossa.

Seuraavassa osiossa aion esitellä lyhyesti tutkittavaksi valitsemani *Good Omens* -romaanin, kirjailijat Terry Pratchettin ja Neil Gaimanin sekä kirjan kaksi suomennosta ja näiden suomentajat, Marja Sinkkosen ja Mika Kivimäen. Tämän jälkeen esittelen tutkimukseni teoriataustan ja avainkäsitteet. Käsittelen yleisemmin uudelleenikäntämistä ja hieman tarkemmin uudelleenikännöshypoteesia, joiden lisäksi taustoitan tutkimusaineistoani sekä

englannin että suomen kielen historialla ja erityisesti kielten vanhempien muotojen ortografisilla erityispiirteillä. Analyysi-osion alussa kuvailen tutkimusaineistoni ja käyttämäni tutkimusmenetelmät. Sen jälkeen kerron analyysin tulokset, ensin yleisemmin, minkä jälkeen puran analyysini tuloksia piirre kerrallaan. Tutkimuksen lopuksi esittelen tuloksista tekemäni johtopäätökset ja otan kantaa siihen, vastaako tutkimustulos uudelleenkäännöshypoteesin olettamia.

2 *Good Omens*, kirjailijat, suomennokset ja suomentajat

Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty, kuten edellä on jo mainittu, alun perin englanninkielisestä fantasiaromaanista *Good Omens: The Nice and Accurate Prophecies of Agnes Nutter, Witch* ja tämän kahdesta suomennoksesta. Tässä luvussa esittelen alkuperäisteoksen, sen kirjailijat, kirjan kaksi suomennosta sekä niiden suomentajat. Lisäksi pohdin uudelleensuomennoksen mahdollisia motiiveja.

2.1 Alkuperäisteos ja sen kirjoittajat

Terry Pratchettin ja Neil Gaimanin kirjoittama *Good Omens: The Nice and Accurate Prophecies of Agnes Nutter, Witch* (2006 [1990]) (jatkossa *Good Omens*) on toukokuussa 1990 ilmestynyt fantasiaromaani. Romaani on sittemmin noussut kulttiklassikon asemaan. Romaani sijoittuu pääasiassa 1980- ja 1990-lukujen taitteen Englantiin, tarkemmin Lontooseen ja kuvitteelliseen maalaiskylään nimeltä Lower Tadfield. Romaanin fantasiaosuudet ammentavat sisältönsä lähinnä *Raamatusta*, kristinuskosta ja sen noitavainoista.

Kirjan päähenkilöt ovat ihmishahmoissa maan päällä jo luomiskertomuksen alusta asti eläneet demoni Crowley ja enkeli Aziraphale. Romaanin alussa Crowleyn nimi on Crawley, joka vapaasti suomennettuna tarkoittaa *matelevaa*. Nimi viittaa demonin alkuperäiseen muotoon käärmeenä, joka *Raamatun* luomiskertomuksessa aiheuttaa syntiinlankeemuksen. Hän kuitenkin päättää muuttaa nimensä, koska ”Crawley ei kuvannut häntä *oikein*” (Pratchett & Gaiman 2020, 11). Aziraphale vuorostaan on enkeli, jota Aatamin ja Eevan kohtalo käy sääliksi ja joka päättää auttaa näitä selviämään paratiisiin ulkopuolella luovuttamalla heille liekehtivän miekkansa. Vuosituhansien saatossa enkeli ja demoni alkavat ensin tekemään yhteistyötä ja lopulta ystäväystyvät. Kirjan nykyajassa Aziraphale keräilee vanhoja kirjoja ja säilyttää niitä omistamassaan antikvariaatissa Lontoon Sohossa. Hän keräilee muun muassa *Raamatun* eri painoksia – kuvitteellisiakin – sekä kirjoja ennustuksista.

Kirjan kolmas päähenkilö on Adam Young, Antikristus, joka synnyyslaitoksella vaihdettiin syntyneeseen ihmisvauvaan, mutta joka päätyikin vahingossa väärään perheeseen. Kirjan päätapahtumat keskittyvät Adamin 11-vuotissyntymäpäivään ja sen jälkeisiin päiviin, jolloin Antikristuksen on tarkoitus saada aikaan maailmanloppu apunaan helvetinhurttia, joka ilmestyi Adamin luokse hänen syntymäpäivänään. Adam muodostaa kolmen ystävänsä kanssa Ne, pienen tiiviin joukkion, joka liikkuu lähes aina yhdessä.

Raamatullisen aihepiirin ja maailmanlopun läheisyyden takia kirjan henkilöihahmoin kuuluu myös ilmestyskirjan ratsuhenkilöt, Kuolema, Sota, Nälänhätä ja Saastuminen, jotka hevosten sijaan liikkuvat nykyaikaisesti moottoripyörillä. Saastuminen korvasi Ruton tämän jäätyä eläkkeelle vuonna 1936, pian penisilliinin keksimisen jälkeen. Lisäksi kirjassa hyvin keskeisiä henkilöitä ovat Anathema Device ja Newton Pulsifer. Anathema on kirjan nimessäkin mainitun noidan, Agnes Nutterin, jälkeläinen ja omistaa ainoan olemassa olevan kappaleen Agnesin Nutterin kirjoittamasta ennustusten kirjasta. Kirja on siitä erikoinen, että kaikki sen ennustukset toteutuvat tai ovat jo toteutuneet. Anathema yrittää kirjan avulla paikallistaa Antikristuksen. Newton Pulsifer on auttamaton poropeukalo tekniikan kanssa, vaikka hän haluaisi olla tietokonenero. Hän on myös Agnes Nutterin roviolla polttaneen noidanmetsästäjä Thou-Shalt-Not-Commit-Adultery Pulsiferin jälkeläinen. Newton ajautuu noidanmetsästäjä sotamieheksi noidanmetsästäjäkersantti Shadwellin alaisuuteen. Shadwellin naapuri Madam Tracy, osa-aikainen Baabelin portto ja meedio, nivoutuu hänkin tiivistä kirjan juoneen.

Alkuperäisestä teoksesta itse tarina on noin 400 sivuinen. Se on jaettu seitsemään kronologisessa järjestyksessä esiintyvään osioon. Ensimmäinen ja lyhin osio (viisi sivua) on nimeltään *In the beginning (Alussa)*, ja sijoittuu Paratiisiin juuri Aatamin ja Eevan karkotuksen jälkeen. Toinen osio (60 sivua), *Eleven years ago (Yksitoista vuotta sitten)*, kuvailee Antikristuksen ”syntymään” liittyviä tapahtumia ja lyhyesti myös tiivistää seuraavien yhdentoista vuoden tapahtumat. Seuraavat neljä osiota on nimetty viikonpäivien mukaan, alkaen osiosta *Wednesday (Keskiviikko, 52 sivua)*, joka kertoo Antikristuksen yhdennestätoista syntymäpäivästä, jota seuraavat *Thursday (Torstai, 24 sivua)*, *Friday (Perjantai, 36 sivua)* ja lopulta *Saturday (Lauantai, 188 sivua)*, osioista pisin, joka kuvaa maailmanlopun päivää. Viimeinen osio (22 sivua), *Sunday (The first day of the rest of their lives.) (Sunnuntai (Heidän loppuelämänsä ensimmäinen päivä.))* kuvaa nimensä mukaisesti mitä kukin henkilöihahmoista teki seuraavana, kirjan viimeisenä päivänä.

Romaanissa on kolme merkittävää erityispiirrettä. Ensinnäkin kirjassa on hyvin paljon alaviitteitä, jotkin alaviitteistä jopa hyvin pitkiä. Pisin alaviitteistä on jopa kolmannessivun mittainen. Toisekseen suurin osa alkuperäisteoksen nimistä eivät ole pelkästään nimiä, vaan tarkoittavat jotakin, kuten edellä mainittu Crowleyn alkuperäinen nimi Crawley. Teoksen kolmas erityispiirre ovat vanhalla tai vanhahtavalla englannilla kirjoitetut tekstikatkelmat. Tämä tutkimus keskittyy tarkastelemaan tätä kolmatta erityispiirrettä ja niiden suomenkielisiä vastineita kummassakin kirjan suomennoksessa.

Kirjan kirjoittajat Terry Pratchett (1948–2015) ja Neil Gaiman (1960–) olivat vielä verrattain tuntemattomia *Good Omens* -kirjan ilmestyessä vuonna 1990. Kummatkin ovat kuitenkin menestyneet kirjailijoina yhteisteoksensa ilmestymisen jälkeen. Terry Pratchett oli fantasiakirjailija, joka tunnetaan parhaiten *Kiekkomaailma*-kirjasarjastaan (*Discworld*), johon hän ehti kirjoittaa 41 osaa ennen kuolemaansa. Sarjan viimeinen osa, *The Shepherd's Crown*, julkaistiin postuumisti vuonna 2015. Kiekkomaailma-sarjan lisäksi hän kirjoitti kymmeniä muita kirjoja. Hänen kirjansa sijoittuvat yleensä erillisiin fantasiamaailmihin, jotka saattavat enemmän tai vähemmän muistuttaa omaamme. Hänen kirjoissaan on myös todella paljon alaviitteitä – erityispiirre, joka löytyy myös *Good Omensista*. Lähes koko Pratchettin tuotanto on suomennettu. Pratchettia ovat suomentaneet tässä tutkimuksessa mainittujen Marja Sinkkosen ja Mika Kivimäen lisäksi Margit Salmenoja, Katja Ruunaniemi, Leena Peltonen ja Seppo Hyrkäs. Muita Pratchettin kirjoja kuin *Good Omens* ei tiettävästi ole vielä uudelleensuomennettu. Pratchettin kirjoja suomeksi ovat julkaisseet Jalava ja Karisto.

Neil Gaiman on fantasiakirjailija, sarjakuvakirjoittaja ja käsikirjoittaja, joka on kirjoittanut kymmeniä kirjoja niin lapsille kuin aikuisille. Hänet tunnetaan erityisesti *Sandman*-sarjakuvista. Hän on muun muassa käsikirjoittanut jaksoja brittiläiseen *Doctor Who* -televisiosarjaan sekä koko *Good Omens* -kirjaan perustuvan kahdeksanosaisen televisiosarjan, joka sai ensi-iltansa Amazon Prime -palvelussa 31. toukokuuta 2019. Televisiosarja on saamassa jatkoa, ja Neil Gaiman on myös uuden kauden käsikirjoittaja. Sarjaa kuvataan jo, mutta sen julkaisupäivä ei ole vielä tiedossa. Valtaosa Gaimanin romaaneista sijoittuu omaan maailmaamme, vaikka tapahtumat ja hahmot ovatkin usein fantastisia ja yliluonnollisia. Myös *Good Omens* sijoittuu oikeaan maailmaan, mikä johtunee siitä, että tarinan idea on alun perin Gaimanin. Hänenkin kirjoistaan valtaosa on suomennettu. Gaimania romaaneja ja novelleja ovat suomentaneet Mika Kivimäen lisäksi muiden muassa Inka Parpola ja Jouko Ruokosenmäki. Gaimanin sarjakuvaromaaneja ovat suomentaneet Jouko Ruokosenmäki, Petri Silas ja Jukka Heiskanen. Gaimaniakaan ei liene *Good Omensin* lisäksi uudelleensuomennettu. Gaimanin sarjakuvaromaaneja ovat suomeksi julkaisseet muun muassa Jalava ja Like. Muuta Gaimanin tuotantoa ovat julkaisseet ainakin Otava, Like ja Jalava.

Tässä tutkimuksessa käytetty painos ei ole kirjan alkuperäinen painos, koska sen saatavuus on heikkoa eikä sitä löydy Turun kirjastoistakaan. Käytin tutkimuksessa omaa kappalettani, jonka hankin Lontoosta 2017. Tarinaa itsessään ei ole kuitenkaan muokattu ensimmäisen ja

tässä käytetyn painoksen välillä. Ainoa painosten välinen merkittävä ero on uudempaan painokseen lisätyt esipuhe ja kirjasta sekä kirjailijoista kertovat lisäosat.

2.2 Suomennokset ja suomentajat

Good Omensin ensimmäinen suomennos ilmestyi vuonna 1992, noin kaksi vuotta alkuperäisteoksen ilmestymisen jälkeen. Kirjan julkaisi Kustannus Oy Jalava osana *Jalavan Kauhusarjaa*, jonka 17. osa kirja oli. Kirjan suomenkielinen nimi on *Hyviä enteitä: Noita Agnes Nutterin Hienot ja Oikeat Ennustukset* ja sen on suomentanut Marja Sinkkonen. Koska kirja on suomennettu niin pian alkuperäisteoksen ilmestymisen jälkeen, on tämä suomennos tehty aiemman, ellei jopa ensimmäisen painoksen pohjalta. Tästä johtuen suomennos sisältää vain varsinaisen tarinan eikä mitään myöhempiin englanninkielisiin painoksiin lisättyä oheismateriaalia.

Kirjan uudelleenkiäännös ilmestyi kesäkuussa 2020, lähes tarkalleen 30 vuotta alkuperäisteoksen julkaisun jälkeen. Kirjan julkaisi Kustannus Jalava, käytännössä siis sama kustannusyhtiö, joka julkaisi kirjan ensimmäisenkin suomennoksen. Uuden suomennoksen nimi on *Hyviä enteitä: Noita Agnes Nutterin tarkat ja huvittavat ennustukset* ja sen on suomentanut Mika Kivimäki. Tämä suomennos on hyvin todennäköisesti tehty alkuperäisteoksen vuoden 2006 painoksen tai täysin samat oheismateriaalit sisältävän painoksen pohjalta, sillä oheismateriaalikin on suomennettu. Kirjan kansi on niin sanottu julistekansi, eli kannen kuva on toukokuussa 2019 julkaistun kirjaan perustuvan Amazon Prime -sarjan juliste.

Kirjojen suomentajien kokemus kaunokirjallisuuden suomentajina kyseessä olevien suomennosten ilmestymishetkillä eroaa toisistaan merkittävästi. Marja Sinkkonen oli kyseistä kirjaa suomentaessaan verrattain kokematon. Hän oli ennen *Good Omensia* suomentanut kirjat *Helvetin talo* (Richard Matheson) ja *Temppelikoirat* (Warren Murphy) sekä osan novelleista kokoelmassa *Kauhupokkari 1. Helvetin talo* on yksi aiemmin mainitun Jalavan Kauhusarjan aikaisemmista osista. Sinkkonen ei ollut suomentanut yhtään Pratchettin tai Gaimanin teosta aiemmin, mutta hän on suomentanut seitsemän Pratchettin *Kiekkomaailma-*sarjan alkupään kirjaa tuon jälkeen. Hän on suomentanut kaikkiaan 18 kirjaa, *Kiekkomaailma-*kirjojen lisäksi muun muassa Robert Jordanin *Ajan pyörä* -kirjasarjan seitsemän ensimmäistä osaa. Lisäksi hän on suomentanut novelleja neljään eri novellikokoelmaan. Hänen suomentamansa genret ovat kaikki fantasiaa, jännitystä tai kauhua. Sinkkonen ei ole suomentanut kaunokirjallisuutta enää 2000-luvulla. (finna.fi.) Hän kuitenkin toimii edelleen

kääntäjänä omassa käännösyrityksessään VerbaLex Oy, joka asiakastieto.fi -sivuston mukaan on aloittanut toimintansa vuonna 2007.

Mika Kivimäki on ollut kaunokirjallisuuden suomentajana hyvinkin tuottoisa. Ennen *Good Omensin* suomentamista hän oli suomentanut ainakin 91 kirjaa, minkä lisäksi hän oli suomentanut yhden kirjan yhdessä toisen suomentajan kanssa. Suomennetuista kirjoista 37 on Terry Pratchettin kokonaan tai osaksi kirjoittamia kirjoja. Sinkkonen on suomentanut muun muassa kaikki viisi Terry Pratchettin ja Stephen Baxterin yhdessä kirjoittamaa *Pitkä maa* -sarjan kirjaa sekä 30 *Kiekkomaailma*-sarjan kirjaa. Neljä Sinkkosen suomentamista kirjoista on Neil Gaimanin kirjoittamat *Coraline varjojen talossa*, *Neverwhere – maanalainen Lontoo*, *Tähtisumua* ja *Unohdetut jumalat*. Kuten Sinkkonenkin, on Kivimäki suomentanut uransa aikana enimmäkseen juuri fantasia- ja kauhukirjallisuutta. *Good Omensin* jälkeen on Kivimäki suomentanut jo neljä muuta kirjaa, muun muassa TJ Klunen *Talo taivaansinisellä merellä*. (finna.fi.)

Suomennettujen kirjojen määrät kummankin suomentajan kohdalla on etsitty ja laskettu Kansalliskirjaston Finna.fi -verkkopalvelun hakutoimintoa käyttäen. Koska kyseinen verkkopalvelun hakutoiminnossa on puutteita, ei kirjojen määristä ja ajoista voi olla täyttä varmuutta, mutta niistä saa kuitenkin riittävän tarkan kuvan suomentajien kokemuksesta ennen ja jälkeen tämän tutkimuksen lähdemateriaalin suomentamisen.

2.3 Uuden suomennoksen motiivit

Kuten johdantoluvusta jo kävi ilmi, tarvitaan kirjan uudelleenkiäännökselle jokin motiivi. Yleisesti on ajateltu teoksen väitetyin vanhentumisen tai puutteellisuuden olevan syynä uudelleenkiäännöksille. Vanhoja käsityksiä motiiveista on kuitenkin haastettu ja ehdotettu muitakin syitä uudelleenkiäännöksille, kuten uudelleenkiäännösten tarjoamat taloudelliset hyödyt. (Koskinen ja Paloposki 2010.) Koskinen ja Paloposkikin toteavat kirjassaan *Sata kirjaa, tuhat suomennosta*, että syitä tehdä uudelleenkiäännös on useita ja että uudelleenkiääntäminen ja teoksen klassikkous näyttäisivät olevan usein kytköksissä toisiinsa (2015, 8 ja 173). Kuten aiemmissa luvuissa on tullut esille, tämän teoksen uudelleenkiääntämiselle löytyy monia hyvinkin ilmeisiä motiiveja. Kirja on oman genrensä klassikko. Sen ilmestymisen 30-vuotispäivä oli vuonna 2020 ja vuotta aiemmin kirjasta oli tehty televisiosarjakin, mikä on hyvinkin ilmeistä uudemman kiäännöksen julistekannesta. Kysyntääkin uskon kirjalle olleen, koska vuoden 1992 suomennoksen painos on suhteellisen harvinainen ja käytetyistä yksilöistäkin pyydetään nettikirpputoreilla jopa yli 200 euroa.

Mikään edellä mainituista syistä ei kuitenkaan riitä yksinään selittämään motiivia uudelle käännökselle. Vaikka kaikki edellä mainitut motiivit olisivat olleet vaikuttamassa päätökseen, olisi silloin hyvin riittänyt uusi painos julistekannella vanhasta käännöksestä, kuten esimerkiksi ruotsinkielisen käännöksen kanssa on tehty. Pakottavampia motiiveja tarvitsee löytyä.

Koska tässä tutkimuksessa uudelleen­käännöksen motiivit eivät ole keskiössä eikä teoksen suomentajia tai kustantajan edustajia ole haastateltu, tyydyn vain spekuloidaan mahdollisilla uudelleen­käännöksen perimmäisillä motiiveilla. Sinkkonen ei ole välttämättä antanut lupaa julkaista omaa suomennostaan uutena painoksena. Kenties lukijat ovat toivoneet uutta käännöstä uuden painoksen sijaan, jos he ovat kokeneet jotkin osat alkuperäisessä suomennoksessa ongelmallisiksi tai jotenkin väärin käänne­tyiksi. Kieli ei ole kolmessakymmenessä vuodessa muuttunut riittävästi, että se yksinään riittäisi syyksi. Kivimäki oli työn vastaanottaessaan myös huomattavasti kokeneempi suomentaja kuin Sinkkonen oli 90-luvun alussa, ja ehkä kustantamo uskoi saavansa paremman suomennoksen, kun suomentajakin on niin kokenut. Mahdollisia syitä ja motiiveja uudelleen­käännökselle siis löytyy useita, vaikka tässä luetellut motiivit ovatkin vain arvioita.

3 Teorettinen viitekehys

Koska tässä tutkimuksessa vertaillaan keskenään englanninkielistä alkuteosta ja tarkemmin sen vanhahtavalla kielellä kirjoitettuja tekstikatkelmia kahteen kyseisestä romaanista tehtyyn suomennokseen, on tärkeää perehtyä uudelleenkäntämistä koskevaan käsitteistöön ja aiempaan tutkimukseen sekä englannin että suomen kielen historiaan ja kielten vanhemmissa muodoissa esiintyneisiin kielen erityispiirteisiin. Käsittelen seuraavassa alaluvussa ensin uudelleenkäynnön teoriaa, minkä jälkeen siirryn kielihistorian aihepiiriin.

3.1 Uudelleenkäntäminen ja uudelleenkäynnöshypoteesi

Tämän tutkimuksen pääasiallisen teoreettisen viitekehysten muodostaa uudelleenkäntämisen teoria ja tarkemmin uudelleenkäynnöshypoteesi. Ensimmäiseksi käsittelen uudelleenkäntämisen teoriaa yleisesti. Tämän jälkeen, toisessa alaluvussa käsittelen tarkemmin uudelleenkäynnöshypoteesia.

3.1.1 Uudelleenkäntäminen

Uudelleenkäntäminen terminä vaikuttaa yksiselitteiseltä. *Uudelleenkäynnös* on käynnös sellaisesta tekstistä, joka on jo aiemmin käännetty samalle kielelle. Uudelleenkäntäminen taas on se prosessi, jonka tuloksena syntyy uudelleenkäynnös. (Koskinen & Paloposki 2015, 9; Koskinen & Paloposki 2010; Tahir Gürçaglar 2008, 233.) Kuitenkaan ei ole yhtä yksinkertaista määrittää, milloin käynnös lasketaan uudelleenkäynnökseksi. Koskinen ja Paloposki havaitsivat, että uudelleenkäntämisen luokat ovat horjuvia. Esimerkiksi uudelleenkäynnön ja uusintapainoksen kategorioiden raja on epäselvä. Luokkien epäselvyyteen vaikuttaa alkuteksti ja se, miten määritellään, onko kaikkien tarkasteltavien käynnösten alkuteos sama. Missä vaiheessa alkuteosten erot ovat niin suuret, että jälkimmäinen käynnös ei enää vastaakaan uudelleenkäynnön määritelmää? Entä lasketaanko adaptaatio eli teoksen mukaelma (esimerkiksi aikuisten romaanista lasten kuvakirjaksi) uudelleenkäynnökseksi? (Koskinen & Paloposki 2015, 103-104.) Koskinen ja Paloposki havaitsivat myös, että raja uudelleenkäynnön ja korjatun version välillä on häilyvä. Tästä havainnosta he kirjoittavat seuraavasti:

Esimerkiksi Gogolin *Kuolleet sielut* on tietokantojen mukaan olemassa kolmena suomennoksena. Kun käynnöksiä tarkastelee rinnan, alkaa kuitenkin näyttää siltä, että sisältöpiirteiden perusteella olisi luontevampaa luokitella ainakin toinen suomennos luokkaan korjatut käynnökset. [...] Vastaavasti tarkistettujen ja

korjattujen versioiden analyysi viittaa siihen, että osa tähän kategorian sijoitetuista teksteistä (jotka siis on luokiteltu alkuperäisen kääntäjän nimellä) on niin laajasti muokattuja, että saattaisi olla luontevampaa puhua uudesta käännöksestä ja tilastoida se tarkastajan nimiin. (Koskinen & Paloposki 2015, 105).

Uudelleenkääntäminen ilmiönä on hyvinkin yleinen, vaikka asia ei tunnukaan olevan mitenkään yleistä tietoa. Julkisen keskustelun perusteella voisi jopa saada kuvan, että uudelleenkäännöksiä tai ainakin uudelleensuomennoksia olisi yleisesti vähän (Koskinen & Paloposki 2015, 29). Kenties tämä yleinen tietämättömyys johtuu siitä, että uudelleenkäännöksistä ei ole saatavilla valmiita tilastoja. Kuitenkin jo yksittäisistä kielistä tehdyt kartoitukset kertovat, että uudelleenkäännöksiä on verrattain paljon. Muun muassa saksan kielestä useammin kuin kerran suomennetut kaunokirjalliset teokset on kartoitettu vuoteen 2010 asti, ja niitä löytyi 32. Lisäksi ranskasta suomennettujen teoksien tutkimuksissa on löytynyt yli sata useammin kuin kertaalleen suomennettua teosta. Mikäli englannin kielestä useammin kuin kerran käännettyjen teosten kokonaishistoria kartoitettaisiin, saataisiin tulokseksi nelinumeroinen luku. (Koskinen & Paloposki 2015, 13.) Koskisen ja Paloposken oma tutkimus paljasti, että pelkästään vuonna 2000 oli ilmestynyt ainakin yhdeksän uudelleensuomennosta ja että 52:sta suomeksi käännetystä klassikosta on ilmestynyt yhteensä 78 uudelleenkäännöstä, toisin sanoen osa niistä oli suomennettu useammin kuin kaksi kertaa (Koskinen & Paloposki 2015; 37, 42 & 50). Uudelleenkääntäminen ei ole siis harvinaisuus, mutta ei myöskään mikään uusi ilmiö, vaan uudelleenkääntäminen liittyy hyvinkin tiiviisti ja maailmanlaajuisesti kirjallisuuden historiaan (Koskinen & Paloposki 2015, 60; Poucke & Gallego 2019, 10).

Uudelleenkäännöksiä on tutkittu erillisissä tapaustutkimuksissa verrattain paljon ja näistä kertynyttä materiaalia on runsaasti (Koskinen & Paloposki 2015, 10). Uudelleenkäännösten tutkimus on perinteisesti keskittynyt erityisesti kaunokirjallisuuden uudelleenkäännöksiin (Koskinen & Paloposki 2010). Tämä johtunee siitä, että uudelleenkäännetyimpiä tekstejä ovat edelleen pyhät kirjoitukset, klassikkoteokset ja näytelmät. Kuitenkin jonkin verran on tutkittu myös muun muassa Euroopan unionin tekstien ja tieteellisten tekstien uudelleenkäännöksiä. (Tahir Gürçağlar 2008, 233.) Vaikka uudelleenkäännöksiä on tutkittu paljonkin, uudelleenkääntämistä on tutkittu verrattain vähän (Koskinen & Paloposki 2015, 61). Erityisesti Suomen ja suomentamisen näkökulmasta uudelleenkäännöksiä ja uudelleenkääntämistä ovat tutkineet Kaisa Koskinen ja Outi Paloposki. Käännöstutkimuksen ehkä tunnetuimman teorian takana on kuitenkin Antoine Bermanin (1990 & 2009) teoreettisten pohdintojen pohjalta muodostettu *uudelleenkäännöshypoteesi*.

3.1.2 Uudelleenkäännöshypoteesi

Bermanin mukaan ensimmäinen käänös on aina väistämättä huonompi kuin uudelleenkäännös. Ensimmäinen käänös on kuitenkin jo esitelty teoksen kohdeyleisölleen, jolloin uudelleenkäännöksen on mahdollista olla oikeasti uskollinen lähtötekstille. Bermanin teorioihin kytkeytyvätkin tiiviisti *kotouttava* ja *vieraannuttava käänöksen* käsitteet, eli ensimmäinen käänös olisi hänen mukaansa aina kotouttava ja uudelleenkäännökset vieraannuttavampia käänöksiksi. (Berman 1990, 1–5; Koskinen & Paloposki 2010; Tahir Gürçağlar 2008, 233.) Berman myös väittää, että ensimmäinen käänös ei voi koskaan olla niin kutsuttu suuri käänös (Berman 2009, 58; Koskinen & Paloposki 2010; Koskinen & Paloposki 2015, 64). Hän on myös esittänyt, että käänökset vanhenevat, mutta alkuperäisteksti ei koskaan (Berman 1990, 1–2; Koskinen & Paloposki 2015, 67; Tahir Gürçağlar 2008, 234). Berman itse ei käyttänyt käsitettä uudelleenkäännöshypoteesi, vaan termi on otettu myöhemmin käyttöön kuvaamaan Bermanin esittämää mallia (Koskinen & Paloposki 2015, 66). Berman ei kuitenkaan anna mitään ohjeita siitä, minkälainen käänöksen tulisi olla tai edes sitä mitä uskollisuus alkuperäiselle tekstille tarkemmin tarkoittaa (Koskinen & Paloposki 2015, 68).

Termi uudelleenkäännöshypoteesi on kaiketi yleistynyt Andrew Chestermanin käytettyä termiä ensin vuonna 2000 julkaistussa artikkelissaan *A causal model for Translation Studies* ja tuon jälkeen Jenny Williamsin kanssa kirjoittamassaan ensimmäisessä käänöstieteen graduoppaassa, joka julkaistiin 2002 (Koskinen & Paloposki 2015, 66–67). Edellä mainittu artikkeli julkaistiin alun perin Maeve Olohanin toimittamassa kirjassa *Intercultural Faultlines*, mutta myöhemmin myös Chestermanin artikkelikokoelmassa *Reflections on Translation Theory: Selected Papers 1993–2014* (2017). Artikkelissa Chesterman käsittelee yleisesti käänöstieteessä esiintyviä erityyppisiä malleja ja hypoteeseja. Hän esittää esimerkkinä uudelleenkäännöshypoteesin ja miten sen voi esittää kolmena erityyppisenä hypoteesina. Uudelleenkäännöshypoteesin väite, että **myöhemmillä käänöksillä on taipumus olla uskollisempia alkuperäistekstille kuin aikaisemmat käänökset**, on *kuvaileva hypoteesi (descriptive hypothesis)*, mutta siitä voi esittää myös *selittäviä (explanatory)* ja *ennustavia (predictive)* hypoteeseja. Esimerkiksi selittävä hypoteesi voisi väittää, että **uudelleenkäännökset ovat uskollisempia lähtötekstille, koska myöhemmät kääntäjät suhtautuvat ensimmäiseen käänökseen kriittisesti, ja haluavat parannella sitä**. Ennustava hypoteesi taas kuuluisi, että **teoksen uudelleenkäännökset tulevat olemaan uskollisempia lähtötekstille kuin teoksen aiemmat käänökset samalle kohdekielelle**.

(Chesterman 2017, 132–134.) Chesterman myös kritisoi uudelleenkäännöshypoteesia sen ongelmallisuuksista. Esimerkiksi Berman itsekään ei ollut kovin johdonmukainen väittäessään, että ensimmäiset käännökset eivät voi olla suuria käännöksiä. Lisäksi Bermanin väite, että kun vihdoon on tehty suuri (uudelleen)käännös, ei uusia käännöksiä enää tarvita, ei näytä sekään pitävän, sillä uudelleenkäännöksiä on tehty arvostettujen ja kiiteltujen käännösten jälkeenkin. (Chesterman 2011, 68–69.)

Käsitys kielen vanhenemisesta ja uusien käännösten paremmuudesta elää vahvana yhä edelleen. Useat käännoasetelmat ovatkin tukeneet uudelleenkäännöshypoteesia, mutta vastakkaisia esimerkkejäkin löytyy riittävästi. (Koskinen & Paloposki 2015, 10, 70; Massardier-Kenney 2015, 73; Koskinen & Paloposki 2010.) Koskinen ja Paloposkikin toteavat, että ”uudelleenkäännöshypoteesi ei riitä uudelleenkäntämisen yleiseksi selitysmalliksi” (Koskinen & Paloposki 2015, 100). Heidän mielestään myös eri käännoversiot saattavat elää aktiivisina rintarinnan jopa vuosikymmeniä (Koskinen & Paloposki 2015, 252). Samoilla linjoilla on Massardier-Kenney, joka haluaa haastaa ajatuksen, että uudelleenkäännös johtuisi aina ensimmäisen käännoksen huonommuudesta. Hänen käsityksensä mukaan uudelleenkäännosten olemassaolo ei siis johdu heikosta ensimmäisestä käännoksestä vaan siitä, että uudelleenkäännökset ovat todiste tekstin jatkuvasta läsnäolosta kohdekulttuurista ja klassikoiden hengissä säilymisen elinehto. (Massardier-Kenney 2015, 73 & 81.) Kääntäjä Arto Schroderuskin kirjoittaa, että ”uudet suomennokset eivät kumoa vanhoja”, vaan klassikoiden useiden käännosten yhteisvaikutus saattaa lähestyä alkuteosta, mutta ne eivät kuitenkaan koskaan saavuta sitä (Schroderus 2005, 85). Vaikka uudelleenkäännöshypoteesi onkin jo todettu riittämättömäksi malliksi selittämään uudelleenkäntämistä ja sen motiiveja, halusin testata sitä tutkimuksessani, koska se tarjoaa selkeän lähestymistavan tutkimusaineiston vertailuun.

3.2 Kielihistoria ja vanhan englannin sekä suomen erityispiirteet

Englannin kielellä on pitkä historia, ja englanninkielistä kirjoitettua aineistoakin löytyy jo ajanlaskumme ensimmäiseltä vuosituhannelta (Hudson, 2018). Suomen kieli on englantiin verrattuna puhuttuna kielenä huomattavasti vanhempi, mutta kirjoitettuna kielenä todella nuori. Vanhimmat suomen kieltä sisältävät käsikirjoitukset ovat 1500-luvulta (Häkkinen 2016, 138–141), eli ovat vanhimpiin englanninkielisiin käsikirjoituksiin verrattuna satoja vuosia nuorempia. Kielioppi on molemmissa kielissä muuttunut ja kehittynyt vuosisatojen saatossa ja niin on kirjoitusasukin. Seuraavissa alaluvuissa käsitellään ensin englannin kielen

historiaa ja sitten suomen kielen historiaa tämän tutkimuksen kannalta merkittävistä näkökulmista.

3.2.1 Englannin kielen historia

Englannin kielen historia alkaa 400-luvulta. Tuolloin Brittein saarille saapuivat anglosaksit ja heidän germaaninen kielensä. Tuota historiallista kielivarianttia kutsutaan *muinaisenglanniksi* (*Old English*). Kieli sai vaikutteita myös saarilla jo silloin puhutusta keltistä ja kristinuskon mukana saapuneesta latinasta. 1000-luvun alussa viikingit astuivat valtaan, jolloin kieli sai vaikutteita myös skandinaavisista kielistä. (McIntyre 2009, 3–8.) Hastingsin taistelun 1066 myötä alkoi ranska vaikuttaa englannin kieleen. Pian tuon jälkeen, noin vuodesta 1100 alkaen voidaankin jo puhua kielen seuraavasta kehitysasteesta, *keskienglannista* (*Middle English*). (McIntyre 2009, 12–14.) Englannin kieleen ovat vuosisatojen myötä vaikuttaneet monet niin ulkoiset kuin sisäisetkin tekijät. Yksi suurimmista kieleen vaikuttaneista sisäisistä tekijöistä oli englannin kielen ääntämyksessä tapahtunut muutos, joka tunnetaan nimellä *Great Vowel Shift*, jolloin muun muassa kielen pitkien vokaalien ääntämys muuttui. Tämä kielen muutoksen voidaan katsoa kestäneen 1400-luvun alusta 1600-luvun puoliväliin asti. 1500-luvun alkupuolen jälkeisestä kielen kehitysvaiheesta puhutaankin jo *varhaisuusenglantina* (*Early Modern English*). (McIntyre 2009, 16.)

Varhaisuusenglanti muistutti jo hyvin paljon nykyistä englannin kieltä (*Present Day English*), jonka ajan katsotaan alkaneen 1800-luvun alkupuolella (McIntyre 2009, 25).

Varhaisuusenglannin aikana englannin kielen kehityksessä tapahtui paljon. Silloin alkoi esimerkiksi kielen standardisointi, johon vaikuttivat muun muassa kirjapainon saapuminen Englantiin vuonna 1467. Vaikka kirjapainotekniikka edesauttoi standardisointia, hidasti se sitä myös, sillä useiden eri kirjoitusasujen käyttäminen oli hyvä tapa yrittää saada riveistä tasaisemman pituisia joko poistamalla tai lisäämällä sanoihin kirjaimia. Kuitenkin hiljalleen alettiin kirjapainossakin siirtyä yhtenäiseen kirjoitusasuun. Ensimmäisillä sana- ja kielioppikirjoilla 1600- ja 1700-luvuilla pyrittiin niilläkin vaikuttamaan kielen yhtenäistymiseen. (McIntyre 2009, 20–24.) Ensimmäiset Raamatunkäännöksetkin, niin virallinen King James Bible kuin epäviralliset käännöksetkin, vaikuttivat merkittävästi englannin kielen kehitykseen (McIntyre 2009, 18–19).

Englannin kieli kaikkinsa ei ole eikä ole oikeastaan koskaan ollutkaan yhtenäinen.

Erytisesti muinais- ja keskienglannin aikakausina kieli koostui useista alueellisista murteista, joista yleensä kaikkein arvovaltaisim murre nostettiin virallisempaan asemaan kuin muut

(McIntyre 2009, 9 & 15). Varhaisuusenglannin aikana, jolloin kieltä alettiin standardoida, syntyi standardejakin aluksi useampia, joista lopulta yksi jätti varjoonsa muut standardit (McIntyre 2009, 20). Nykypäivänäkään englanti ei ole yhtenäinen kaikkine eri variantteineen, kuten amerikanenglanti tai australianenglanti, mutta riittävän yhtenäinen, jotta eri varianttien puhujat ymmärtävät toisiaan.

Englannin kielen ortografia saattaa vaikuttaa hyvinkin sattumanvaraiselta vielä nykypäivänäkin, vaikka suurin osa englannin kielen ortografiasta noudattaakin tiettyä säännönmukaisuuksia (Crystal 2012, 18–19). Englannin kielen historian saatossa on luotu eri sääntöjä eri äänteiden kirjaamiseen. Näitä kirjoitusasua määrääviä sääntöjä saattaa kuitenkin yhdelle ja samalle fonologiselle piirteelle olla kehitetty useita ja koska täydelliseen yhteisymmärrykseen ei ole päästy, kirjoitetaan eri sanat eri sääntöjä noudattaen, minkä lisäksi on aina myös poikkeustapauksia. Esimerkiksi pitkän vokaalin merkitsemiseen voidaan käyttää sananloppuisen mykän E:n lisäämistä (*swede*) mutta samaa saatetaan käyttää merkitsemään myös lyhyttä vokaalia (*love*). Lyhyeksi vokaali voidaan merkitä myös käyttämällä geminaattaa (*hopping*) tai sekä mykkää E:tä että geminaattaa (*cigarette*). (Crystal 2012, 75.)

Varhaisuusenglannin ortografia oli kuitenkin vielä hyvin epäsäännöllistä. Esimerkiksi yhdellä sanalla saattoi olla monia eri kirjoitusasuja. Käytössä oli muun muassa kaksi erilaistakaan S-kirjainta, *s* ja *f*, joista jälkimmäinen muistuttaa pientä F-kirjainta, mutta ilman pientä poikkiviivaa. (McIntyre 2009, 61; Crystal 2012, 41.) Oletettavasti, koska tuota toista S:ää ei löydy normaalilta nykynäppäimistöltä, imitoidaan sitä muun muassa *Good Omensissa* ja sen suomennoksissa *f*:llä. Sekä U että V saattoivat kuvata kumpaa tahansa äänneistä [u] ja [v]. Tosin niiden käyttö ei ollut sattumanvaraista, vaan V:tä käytettiin sanojen alussa ja U:ta aina sanan keskellä. Grafeemia I käytettiin yhteyksissä, joissa nykyenglannissa käytettäisiin J:tä ja kirjain J esiintyi vain kirjainyhdistelmässä IJ. Kuten edellisestä kappaleestakin selviää, sananloppuisella E:llä on ollut monia eri funktioita sanoissa. Varhaisuusenglannissa useampi sana loppui E:hen kuin nykyisin. (McIntyre 2009, 61–62.) Isoista alkukirjaimien käytöstä Price (1668, 40, kirjassa McIntyre 2009, 98) kirjoitti kirjassaan *English Orthographie*, että niitä tulee käyttää erisnimissä, virkkeen alussa, säkeen alussa, persoonapronominissa *I* sekä sanoissa, joita halutaan korostaa tai jotka ovat muutoin merkittäviä.

Varhaisuusenglannin erityisiä ja vanhentuneita kielioppipiirteitä ovat persoonapronominien määrä sekä verbien taivutus useammassa persoonassa kuin nykyisin. Tuolloin oli käytössä vielä erillinen yksikön toisen persoonan pronomini *thou/thee/thine* ja monikon toisessa

persoonassa erillinen subjektimuoto *ye*. Siinä missä nykyisin englannin kielen verbi taipuu perusmuodon lisäksi (*walk*) vain yksikön kolmannessa (*walks*) kun kaikissa muissa käytetään perusmuotoa, taipuivat varhaisuusenglannissa verbit kaikissa yksikön kolmessa persoonassa. Lisäksi taivutuspäätte yksikön kolmannessa persoonassa oli eri kuin nykyisin. Tuolloin preesensissä yksikön toisen persoonan päätte oli *-(e)st* tai *-(s)t* ja kolmannen persoonan *-th*. (McIntyre 2009, 63–65.)

3.2.2 Suomen kielen historia

Suomen kieli, riippuen mistä kielen alku lasketaan, on hyvin vanha kieli, huomattavasti vanhempi kuin englanti nykyisen Ison-Britannian alueella. Mikäli suomen kielen historian alkupisteeksi lasketaan aika, jolloin Suomen alueella suomensukuisia kieliä on alettu puhua, alkaa historia jo ainakin pronssikaudelta useampi tuhat vuotta sitten. Esimerkiksi kantakieltä, jota kutsutaan *varhaiskantasuomeksi*, on tutkimusten mukaan puhuttu noin 1500–1000 vuotta ennen ajanlaskumme alkua. Tuolloinen kantakieli on saanut vaikutteita muun muassa balttilaisista ja germaanisista kielistä. (Kulonen 2000.)

Myöhäiskantasuomea puhuttiin Suomen alueella varhaiskantasuomen jälkeen suurin piirtein ajanlaskumme alkuun asti. Kieli ei ollut kuitenkaan yhtenäinen vaan käsitti vähintään kolme eri murretta tai kielimuotoa, joista kaikki ovat jättäneet jälkiä nykyisin puhuttavaan suomen kieleen. Tuolla ajalla kieleen vaikutti esimerkiksi kantaskandinaavinen kieli ja sitä edeltävä kanta- tai pohjoisgermaaninen kielimuoto. (Lehtinen 2007, 94; Kulonen 2000.) Vielä tuhat vuotta sittenkin suomen kieli on ollut joukko erillisiä muinaismurteita, joista suomen nykyiset murteet ovat polveutuneet. Eri murteiden puhujat ovat kuitenkin kontaktissa toisiinsa, ja he ovat todennäköisesti ymmärtäneet toisiaan riittävän hyvin. Kalevalan runojen katsotaan myös syntyneen tuolloin. Myös viikingit tekivät idänretkiään tuona aikakautena. Kielivaikutteita on siis saatu tuolloin lähinnä skandinaavisilta naapureilta mutta myös germaaneilta. Venäläinen vaikutus kieleen tuli jonkin verran myöhemmin. Tätä suomen kielen kehitysjaksoa kutsutaan *varhaisuomeksi*, ja sen katsotaan päättyneen 1540-luvulla Mikael Agricolan ensimmäisen teoksen julkaisuun. (Lehtinen 2007, 168; Kulonen 2000.)

Mikael Agricola aloitti suomen kirjakielen kehittämisen, mutta jo ennen sitäkin oli suomenkielisiä tekstejä kirjoitettu, todennäköisesti jonkin verran jo keskiajalla. 1441 provinsiaalisynodissa päätettiin, että osa jumalanpalveluksista piti lukea kansankielellä ja koska osat piti aina toistaa samassa muodossa, on todennäköistä, että papit ovat kirjoittaneet vaaditut osat itseään varten muistiin. Turun hiippakuntasynodissa 1492 vahvistettiin, että tämä

päätös koski myös Suomea. Viimeistään tällöin on syntynyt tarve kirjoittaa suomenkieliset kappaleet muistiin, sillä piispa Magnus Nicolai oli määrännyt, että kappaleet tulee lukea kirjallisesta käännöksestä. Näitä käsikirjoituksia ei ole kuitenkaan säilynyt nykypäiviin asti. Ensimmäiset säilyneet yhtenäiset tekstit ovat reformaatioajalta, joista vanhimmat ovat säilyneet vain käsikirjoituksina. Vanhin näistä esiagricolalaisista käsikirjoituksista on Upsalan evankeliumikirjan katkelmana tunnettu kokoelma suomenkielisiä Raamatuntekstejä ja kaksi rukousta, joita on luettu jumalanpalveluksissa. Käsikirjoitus on kirjoitettu arviolta 1537–1544. Katkelman tekijää on mahdoton selvittää, mutta kielivertailun perusteella on varmaa, että Mikael Agricola kirjoittama se ei ole. (Häkkinen 2016, 138–139; 143–144 & 159.) Mikael Agricola on kuitenkin ensimmäinen, jonka teoksia on painettu suomen kielellä. Hän julkaisi yhteensä seitsemän kirjaa, joista ensimmäiset olivat *Abckiria* 1543, *Rucouskiria* 1544 ja *Se Wsi Testamenti* 1548. (Häkkinen 2015, 53 & 58–61.)

Etenkin Kaisa Häkkinen on tutkinut paljon Mikael Agricolaa ja tämän kirjakieltä. Vuonna 2015 häneltä ilmestyi teos *Spreading the Written Word: Mikael Agricola and the Births of Literary Finnish*. Kirja on hyvin kattava tietolähde kaikesta Mikael Agricolaan liittyvästä, niin hänen elämästään, teoksistaan kuin hänen vaikutuksestaan suomen kirjakielen syntyyn.

Agricolan suomen kieli on sekoitus murteita ja orastavaa kirjakieltä. Agricolan aikaan ei myöskään erotettu kirjaimia ja äänneitä vaan kirjaimen katsottiin sellaisenaan vastaavan äännettä. Agricolan kielestä puuttuvat kokonaan vokaalit Å, Ä ja Ö sekä kirjainyhdistelmä IJ. Agricolan ortografian pohjana oli ilmeisesti latinan kirjoitusasu, jolloin latinaan kuulumattomat kirjaimet olivat Agricolan mukaan vieraita, vaikka näitä grafeemeja vastaavia foneemeja on esiintynyt suomenkielissä sanoissa esihistoriallisista ajoista asti. Suomen kielessä perinteisesti esiintyvät konsonantit ovat olleet käytössä latinalaisessa aakkostossa esiintyvinä grafeemeina, mutta Agricolan kielessä esiintyy myös suomen kielelle vieraamat konsonantit B, C, F, G, Q, W, X ja Z. Agricolan isojen alkukirjainten käyttö poikkesi nykyisestä. Sen lisäksi että hän kirjoitti virkkeen ensimmäisen sanan ja erisnimet isolla alkukirjaimella, hän saattoi korostaa tärkeitä sanoja aloittamalla ne isolla kirjaimella. (Häkkinen 2015, 76–79.)

Lyhyiden ja pitkien vokaalien, samoin kuin konsonanttien, erotteleminen sanojen kirjoitusasussa ei ollut vakiintunut käytäntö vielä Agricolan kielessä, vaan usein geminaatat ja pitkät vokaalit saatettiin kirjoittaa vain yhdellä grafeemilla. Agricolan kielessä ja vanhemmassakin suomen kielessä oli yleistä kirjoittaa kaikki ensimmäisen tavun jälkeen

tulevat vokaalit yhdellä grafeemilla foneemin pituudesta huolimatta. Myös joissain harvinaisissa tapauksissa lyhyt foneemi saatettiin kirjoittaa kahdella grafeemilla. Agricolan kielessä sanojen kirjoitusasu ei ollut muutenkaan vakiintunutta, vaan jopa saman tekstin sisällä saattoi sama sana olla kirjoitettu usealla eri tavalla. (Häkkinen 2015, 80–81.)

Agricolan kielen ortografia eroaa monilta osin nykyisestä. Esimerkiksi Agricolan kielessä grafeemi E saattoi vastata sekä foneemia [e] että [æ], mutta joskus myös foneemia [ø] tai diftongia [ie]. Mikäli foneemi [k] edelsi takavokaalia, kirjoitettiin se yleensä grafeemilla C, kun takavokaalien edellä se saatettiin merkitä K:lla tai joskus harvemmin jopa kirjainyhdistelmällä KI. Nykyiset kirjainyhdistelmät KS ja KU kirjoitettiin X ja QU. Soinnittoman klusiilin [t] merkitseminenkin saattoi poiketa nykyisestä käytännöstä. Yleisestikin tietyissä äänneympäristöissä soinnittomat klusiilit saatettiin merkitä soinnillisten klusiilien grafeemeilla. I:tä ja J:tä käytettiin sekaisin merkitsemään joko [i] tai [j] foneemeja ja vastaavasti grafeemeja U, V ja W käytettiin kaikkia merkitsemään sekä [u] ja [v] äännteitä. Grafeemi Y saattoi vastata sekä [i] että [y] vokaaleja aivan kuten I:kin. (Häkkinen 2015, 81–86.) Muitakin ortografisia eroja löytyy, mutta aivan kaikki erot eivät ole tämän tutkimuksen kannalta olennaisia.

Agricolan kieliopissa merkittävimmät erot nykyiseen löytyvät sanojen taivutusmuodoista ja taivutuspäätteistä niin nominien kuin verbienkin taivutuksessa. Nykysuomessa sanoilla on aina vokaalivartalo ja joissain tapauksissa myös konsonanttivartalo. Agricolan aikaan konsonanttivartalot olivat nykyistä yleisempiä. Useimpien sijojen päätteet olivat Agricolan kielessä samat kuin nykyisinkin. Sijapäätteet erosivat kuitenkin esimerkiksi allatiivissa, jossa oli päätteiden *-lle* lisäksi käytössä päätteet *-(l)len* ja abessiivissa, jonka päätteessä oli vain yksi T nykyisen kahden sijaan. Lisäksi sijapäätteiden vaihtelu sijan sisäisesti sanavartalosta riippuen oli monen sijamuodon kohdalla vähäisempää kuin nykykielessä, ja monet nykyisin vokaalivartaloon liitettävät päätteet saatettiin liittää sanan konsonanttivartaloon. *Apokopee*, eli sananloppuisten vokaalien katoaminen, oli myös sijapäätteissä yleistä. (Häkkinen 2015, 90–93.)

Kaikki nykykieliopin verbien taivutusluokat olivat jo käytössä Agricolan aikaan, mutta Agricolalla oli taivutusluokkia ja -muotoja, joita nykykielessä ei enää ole käytössä. Agricola saattoi muun muassa taivuttaa passiivia useissa persoonissa. Agricolalla oli myös *aktiivin* ja *passiivin* lisäksi kolmas pääluokka, *refleksiivi*, vaikkakin sen esiintyminen oli harvinaista. Refleksiivissä verbin teko kohdistuu itse tekijään. Refleksiivimuotoja löytyy muun muassa

Kalevalasta. Agricolan tapaluokat olivat periaatteessa samat kuin nykysuomessakin, vaikka pieniä eroja on löytynyt niiden taivutuksesta ja tunnuksista. Myös verbien aikamuodot olivat Agricolalla samat kuin nykysuomessa, mutta tulevaan tekemiseen Agricola viittasi eri apuverbein kuin nykyisin. Siinä missä nykyisin joku *tulee tekemään*, Agricola saattoi käyttää apuverbejä *tahtoa* ja *pitää*. Verbien persoonataivutuksessa on pieniä eroja nykykielen ja Agricolan kielen välillä. Näistä tämän tutkimuksen kannalta merkittävin on Agricolan kielessä esiintyvä yksikön kolmannen persoonan preesensissä vokaalivartaloon liitettävä pääte *-pi* (*saapi*). Verbien infinitiivimuodoissa oli myös joitain eroja, muun muassa toisen infinitiivin, E-infinitiivinäkin tunnetun muodon tunnus saattoi Agricolalla olla E:n lisäksi myös I. Lisäksi neljäs infinitiivi, jonka tunnus on *-minen* tai *-mis-* (*tuleminen, tulemista*), oli huomattavasti yleisempi Agricolan kielessä. Muoto on täysin mahdollinen nykykielessäkin, mutta hyvin harvinainen. (Häkkinen 2015, 94–107.) Virtuaalinen vanha kirjasuomi -sivustolta löytyy lisäksi imperatiivin persoonataivutuksesta kolmannen persoonan *-kaan* tai *-kaat* päätteet, monikon toisen persoonan *-tte* pääte, sekä yksikön toisen persoonan operatiivimuodot *-os* tai *-ös* päätteellä (Virtuaalinen vanha kirjasuomi, Verbin finiittimuodoista).

Possessiivisuffiksi eli omistusliite on suomen kielelle hyvin ominainen piirre. Nykyisin yksikön ensimmäisessä persoonassa pääte on *-ni*. Vanhasta kirjasuomesta kuitenkin löytyy muun muassa liitevariantti *-in*. Liitevarianttia on käytetty (ja käytettäneen edelleen) Itä-Suomessa. (Virtuaalinen vanha kirjasuomi, Omistusliitteet.)

Agricolan aikaan vieraskielisiä tekstejä käännettäessä oli tärkeää olla alkuperäiselle tekstille mahdollisimman uskollinen ja tästä syystä alkuperäisen tekstin rakennetta muutettiin mahdollisimman vähän. Tämä vaikutti myös Agricolan kieleen ja sen syntaksiin, sillä hän kirjoitti hyvin vähän täysin omaa tekstiä, vaan lähinnä käänsi tekstejä toiselta kieleltä suomeksi. Agricolan syntaksi erosi siis tietyiltä osin niin sen ajan normaalista kuin nykyisestäkin suomen kielestä. Muun muassa rakenne *pitää tekemän* oli Agricolan kielessä hyvin yleinen. Nykyisin rakennetta ei juuri käytetä, mutta se tunnetaan ja sen merkitys ymmärretään. (Häkkinen 2015, 108–113.)

3.3 Analyysissa käytetty piirrevalikoima

Vaikka englannin ja suomen kieli ovat rakenteiltaan ja historioiltaan hyvin erilaiset, voi kielten vanhahtavista muodoista erottaa samankaltaisia piirteitä. Näitä piirteitä olen tunnistanut aineistoani tarkastelemalla yhteensä viisi.

1. Arkaainen ortografia

Lähdetekstissä tämä näkyy esimerkiksi loppuun lisättyinä E-kirjaimina (*death*), kaksoiskonsonanttina ja lisättyinä E-kirjaimena (*yette*), I-kirjaimen korvaamisena Y:llä (*pyn*) ja sibilantin paikalla käytettyinä pieninä F-kirjaimina (*alfo, nife*). Kummassakin suomennoksessa sama piirre ilmenee esimerkiksi V:n sijasta käytettynä W:nä (*welwoitan*), J:n korvaavana I:nä (*ia*), K:n tilalla käytettynä C- tai G-kirjaimina (*saacca, kesgellä*), KS:n sijasta käytettynä X:nä (*yx*), ja kahden peräkkäisen K:n sijasta kirjainyhdistelmän CK käyttönä (*kaicki*). Pelkästään ensimmäisessä suomennoksessa esiintyviä arkaaisia ortografisia piirteitä ovat K:n korvaaminen Q:lla (*quin*), Ä:n E:llä (*mine*) ja P:n B:llä (*lämbimimmin*). Pelkästään uudelleensuomennoksessa esiintyviä piirteitä ovat puolestaan D:n korvaaminen T:llä (*sytänjuuriani*), I:n IJ:llä (*cuijn*), I:n J:llä (*ilojset*) ja S:n pienellä F:llä (*fuofittelen*).

2. Arkaaiset kielioppipiirteet

Nämä piirteet esiintyvät lähinnä sanojen arkaaisina taivutusmuotoina, jotka eivät ole nykyisin käytössä kuin tyylikeinoina esimerkiksi runoudessa. Esimerkkeinä näistä kielioppipiirteistä ovat alkuperäisteoksen *testeth*, ja suomennosten *lähestywi* sekä *ratsastawatten*. Alkuperäisteoksessa arkaaista kielioppia edustavat myös käytöstä poistuneet pronominit kuten *thy*.

3. Epätavallinen isojen alkukirjainten käyttö

Sekä alkuperäisteoksessa että molemmissa suomennoksissa on isoja alkukirjaimia käytetty kielen normaalikäytännöistä poikkeavasti. Alla yksi esimerkki kustakin kirjasta.

“*Do Notte Buye Betamacks*” (Pratchett & Gaiman 2006 [1990], 219)

”*Näen Neliän ratsastawan Loppu cerallaan,*” (Pratchett & Gaiman 1992, 228)

”*Se on cuijn omaa Rahaa painaisi!*” (Pratchett & Gaiman 2020, 60)

4. Arkaainen sanasto

Arkaaista sanastoa edustavat sellaiset sanat, jotka nykypäivänä käsitetään vanhahtaviksi ja joita ei nykykielessä käytetä kuin korkeintaan runollisissa tai murteellisissa teksteissä. Mikäli sana on hyvin lähellä nykyisin käytössä olevaa

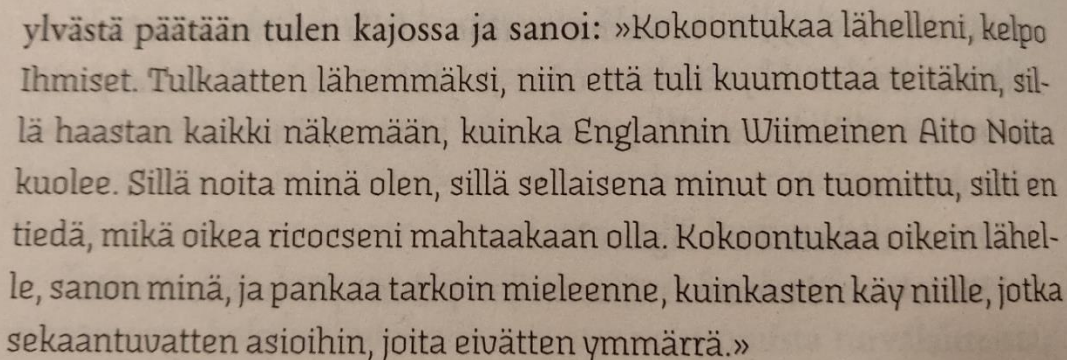

vastaavaa sanaa, tulkinta on tehty sanavartalon ja taivutusmuodon perusteella.

Tutkimusaineistossa arkaaista sanastoa edustavat esimerkiksi alkuperäisteoksen *ken* ja suomennosten *tahi* ja *halajaa*.

5. Kirjasintyyli

Kirjasintyyliä on lähinnä käytetty vain uudelleensuomennoksessa. Siinä vanhahtava teksti on lähes kauttaaltaan painettu erilaisella kirjasimella, joka antaa kielelle vanhan vaikutelman (kuva 1). Alkuperäisteoksessa kirjasintyyliä on käytetty vain kuvattaessa noita Agnes Nutterin ennustustenkirjan nimiölehteä ja siinäkin kirjasintyyliä on ennemminkin kuvailtu sanallisesti kuin että teksti olisi painettu täysin kuvaillun kaltaisesti. Esimerkiksi nimiölehden kahden tekstikatkelman välissä lukee ”*In a different type:*” ja sen jälkeinen katkelma on painettu eri kirjasintyyllillä kuin kirjan muu teksti. Ensimmäisessä suomennoksessa kyseinen nimiölehti on ainut tapaus, jossa kirjasintyyliä on vaihdeltu.

ylvästä päätään tulen kajossa ja sanoi: »Kokoontukaa lähelleni, kelpo Ihmiset. Tulkaatten lähemmäksi, niin että tuli kuumottaa teitäkin, sillä haastan kaikki näkemään, kuinka Englannin Wiimeinen Aito Noita kuolee. Sillä noita minä olen, sillä sellaisena minut on tuomittu, silti en tiedä, mikä oikea ricocseni mahtaakaan olla. Kokoontukaa oikein lähelle, sanon minä, ja pankaa tarkoin mieleenne, kuinkasten käy niille, jotka sekaantuvatten asioihin, joita eivätkin ymmärrä.»

Kuva 1 Esimerkki toisessa suomennoksessa käytetystä vanhalta vaikuttavasta kirjasintyylistä. (Pratchett & Gaiman 2020, 220)

Valituissa piirrekategorioissa saattaa esiintyä jonkin verran päällekkäisyydestä johtuvia tulkintaongelmia. Esimerkiksi vanhat, nykyisin käytöstä poistuneet pronominit saatettaisiin lukea niin arkaaiseksi kielioppiirteeksi kuin sanastoksikin, mutta tässä tutkimuksessa pronominit lasketaan kuitenkin ainoastaan kielioppiirteiksi eikä vanhahtavan sanaston edustajiksi. Samaten rajanveto sen välillä, onko kyse arkaaisesta ortografiasta vai sanastosta, saattaa olla häilyvä. Rajatapauksissa arkaaiseksi sanastoksi laskin tapaukset, joissa sanasta käytettyä taivutusmuotoa ei voi selittää pelkällä arkaaisella ortografialla, eli esimerkiksi

nykyisin käytettävän sanan vartalosta ei ole mahdollista muodostaa tutkimusaineistossa esiintyvää taivutusmuotoa.

4 Analyysi

Tutkimustani varten olen koonnut korpuksen *Good Omens* -romaanin lähtökielisistä vanhahtavalla englannilla kirjoitetuista katkelmista ja niiden vastineista kirjan kummastakin suomennoksesta ja analysoinut niitä tutkimuksen teoriataustaa vasten apunani edellä kuvaamani piirrevalikoima. Aloitan analyysiosion kertomalla ensin tarkemmin tutkimusaineiston keruusta ja käyttämistäni menetelmistä. Tämän jälkeen analysoin aineistoa yleisesti ja kokonaisuutena, minkä jälkeen tarkastelen kutakin piirrevalikoiman piirrettä vielä erikseen omissa alaluvuissaan.

4.1 Tutkimusaineisto ja menetelmät

Tutkimusaineisto koostuu *Good Omens* -romaanista poimituista vanhahtavalla englannin kielellä kirjoitetuista tekstisegmenteistä ja näiden vastineista, jotka on poimittu teoksen ensimmäisestä sekä uudelleensuomennoksesta. Korpus koostuu 56 käännösyksiköstä, eli lähtötekstisegmentistä ja sen korvaavasta kohdetekstisegmentistä (Tourey 2012, 117). Aineistossani on siis 56 vanhahtavalla englannilla kirjoitettua tekstisegmenttiä, joille kaikille on vastine ensimmäisessä suomennoksessa. Sen sijaan uudelleensuomennoksessa on vain 55 vastaavaa tekstisegmenttiä. Yhtä alkuperäisistä segmenteistä ei ole suomennettu uudelleensuomennoksessa lainkaan. Mikäli tämä on tarkoituksellista vai jäänyt pois epähuomiossa, en ole voinut selvittää tämän tutkimuksen puitteissa. Kuitenkin, koska kyseinen katkelma tietueesta 35: *“And therefore let myne deathe be a messuage to the worlde (Pratchett & Gaiman 2006 [1990], 205)”*, ei vaikuta erityisen vaikealta suomentaa eikä se myöskään vaikuta olevan mitenkään ylimääräinen tarinassa ja isommassa katkelmassa, jonka osa se on, on todennäköisempää, että katkelma on jäänyt pois epähuomiossa.

Edellä mainituista 56 käännösyksiköstä 52 on kirjan leipätekstistä ja neljä alaviitteistä. Korpuksen yksittäinen käännösyksikkö on yleensä pisteeseen päättyvä virke, paitsi tapauksissa, joissa käännösyksikkö on osa kerronnan katkaisemaa vuorosanaa, jolloin virke päättyy kerrontaa edeltävään pilkkuun. Esimerkiksi vuorosana *“Ye’re tardie,” she said to them. “I shoulde have beene aflame ten minutes since.”* (Pratchett & Gaiman 2006 [1990], 205) on jaettu kahteen esimerkissä lihavoituun käännösyksikköön, jossa ensimmäinen pilkkuun päättyvä lainausmerkein erotettu lausahdus on oma käännösyksikkönsä, koska se on pilkusta huolimatta itsenäinen virke, eikä vain osa pidempää virkettä. Edellisestä johtuen kirjassa esiintyvät pidemmät tekstikatkelmat, kuten pidemmät puheenvuorot, katkelmat

Raamatusta, kirjeet tai ennustukset, on toisinaan jaettu useampaan käännösyksikköön. Lisäksi jokainen kirjan nimi on luonnollisesti oma yksittäinen käännösyksikkönsä.

Romaanin vanhahtavalla englannilla kirjoitetut katkelmat voidaan jakaa seitsemään eri tekstilajiin. Lajit ovat raamatullinen teksti; kirjan kuvaus tai arvostelu (kirjan nimiösivulla tai kannessa esiintyvä teksti); dialogi; kirjan markkinointiteksti; lyhyet muistiinpanot, viestit tai kirjeet; ennustukset ja keksityt kirjojen nimet. Taulukossa 1 on lueteltu tekstilajit ja niiden jakautuminen korpuksen käännösyksiköihin. 14 dialogisegmentistä kaksi ovat keskenään käytännössä identtiset, koska sama lausahdus esiintyy kirjassa kaksi kertaa, ensin alkuperäisteoksen sivulla 205 ja toisen kerran sivulla 297. Ennustuksista yksi on yleisluontoinen ennustus, enkeli Aziraphalen esittämä esimerkki siitä, minkälaisia maailmanlopun ennustukset yleensä ovat. Loput ennustukset ovat noita Agnes Nutterin kirjoittamia. Muistiinpanoista, viesteistä ja kirjeistä viisi käännösyksikköä (kolme lyhyttä kirjettä) ovat myös Agnes Nutterin kirjoittamia ja ovat luonteeltaan ennustavia, eli ne voisi luokitella myös ennustuksiksi. Koska ne eivät kuitenkaan ole hänen kirjaansa painettuja ennustuksia, ei niitä tässä tutkimuksessa ole luokiteltu ennustuksiksi.

Taulukko 1 Tekstilajien jakauma korpuksessa.

Tekstilaji	Käännös-yksiköiden lukumäärä	Esimerkki	Kommentit
Raamatullinen teksti	8	2. And bye the border of Dan, fromme the east side to the west side, a portion for Afher.	
Kirjan kuvaus	5	More complete than ever yet publifhed	
Dialogi	14	'Tye yt well,'	Kaksi käytännössä identtisiä keskenään (sama lausahdus, joka esiintyy kirjassa kaksi kertaa).
Kirjan markkinointiteksti	2	'A relentlefs blockbutter of a boke; heartily recommended'	
Muistiinpanot, viestit ja kirjeet	7	'To myne olde friend Azerafel, with Beste wishes'	Viisi on samalla myös ennustuksia.
Ennustukset	14	3001. Behinde the Eagles's Neste a grate Ash hath fellen.	13 Agnes Nutterin kirjoittamaa, yksi yleisluontoinen esimerkkiennustus
Kirjojen nimet	6	<i>Buggre Alle This Bible</i>	
Yhteensä	56		

Tutkimuksessa käyttämäni tutkimusmenetelmä on vertaileva tekstianalyysi. Kuitenkin sen sijaan, että vertailisin alkuperäistekstiä ja kohdetekstejä suoraan keskenään, vertailen tekstejä epäsuorasti eli luvussa 3.3 luettelemieni piirrevalikoimien kautta, sillä kuten Tourykin muistuttaa on vertailu aina osittaista, ja kohteita ei voida vertailla sellaisinaan, vaan ainoastaan niissä esiintyviä piirteitä voidaan vertailla toisiinsa. Vertailu on aina myös luonteeltaan epäsuoraa, sillä vertailua ei voi tehdä ilman jotakin tekstejä yhdistävää välikäsitettä. (Toury 2012, 106.) Olen tunnistanut kustakin korpuksen käännoyksiköstä, mitkä viidestä aiemmin nimetystä piirteestä ovat kussakin segmentissä läsnä. Tämän jälkeen tekstisegmenttejä saattoi vertailla toisiinsa niissä esiintyvien piirteiden esiintyvyyden kautta. Esimerkkinä on tietue 1 taulukossa 2.

Taulukko 2 Esimerkki lähtötekstistä ja sen suomennoksista tunnistettujen vanhahtavan kielen piirteiden vertailusta.

	Lähtöteksti	1. suomennos:	uudelleensuomennos
Käännoyksikkö	<i>I tell ye thif, and I charge ye with my wordes.</i>	<i>Näin mine teille sanon, ja welwoitan sanojain kuulemaan.</i>	<i>Tämän minä cerron teillen ja cehojtan cuuntelemaan sanoiani.</i>
Arkaainen ortografia	kyllä	kyllä	kyllä
Arkaaiset kielioppiirteet	kyllä	kyllä	kyllä
Epätavallinen isojen alkukirjainten käyttö	ei	ei	ei
Arkaainen sanasto	ei	ei	ei
Kirjasintyyli	ei	ei	kyllä

Esimerkin lähtötekstissä arkaaista ortografiaa edustavat sanat *thif* ja *wordes*, arkaaisia kielioppiirteitä taas persoonapronomini *ye*, joka on varhaisuusenglannissa käytetty pronomini. Ensimmäisessä suomennoksessa ortografisia erityispiirteitä löytyy sanasta *mine*, jossa Ä on korvattu E:llä ja sanassa *welwoitan*, jossa V:n korvaa W. Arkaaista ortografiaa edustaa vanhahtava omistusliite *-in* sanassa *sanojain* nykyisin arkikielessä käytetyn *-ni*-liitteen sijaan. Toisessa suomennoksessa arkaaista ortografiaa on käytetty runsaammin korvaamalla kaikki K:t C:llä ja sanoissa *cehojtan* ja *sanoiani* on I korvattu J:llä tai päinvastoin. Arkaaista kielioppia edustaa sanan *teillen* allatiivin päätte *-n*. Kirjasintyyli on havaittavissa vain itse kirjoja tarkastelemalla ja kuten luvussa 3.3 on kerrottu, käytetään sitä tyylikeinona lähinnä vain toisessa suomennoksessa, kuten tässäkin esimerkissä. Kirjasintyyliä

lukuun ottamatta ovat edellä esitetyn esimerkin vanhahtavan kielen piirteet siis hyvinkin samankaltaiset, ainoana poikkeuksena toisen suomennoksen kirjasintyyli.

4.2 Yleistä

Koska uudelleenikäännöksen määritelmä on yllättävän häilyvä, kuten luvussa 3.1.1 selvisi, on syytä pohtia, kuinka hyvin *Good Omensin* toinen suomennos täyttää uudelleenikäännöksen kriteerit. On totta, että ensimmäinen käänös on tehty eri painoksen pohjalta kuin toinen käänös. Se selviää jo siitä, että uudempaan painokseen lisätyt oheistekstit on myös suomennettu vuoden 2020 suomennoksessa. Kuitenkin tämän tutkimuksen osalta oleellinen on itse tarina ja sen sisältö, eikä itse alkuperäistä tarinaa ole erityisemmin muutettu tai korjailtu painosten välillä. Uusi käänös ei ole myöskään mikään muokattu tai korjailtu versio ensimmäisestä käänöksestä, niin suuri ero tekstien välillä on. Kääntäjäkin on täysin eri, eikä uusi kääntäjä ole välttämättä edes lukenut ensimmäistä suomennosta. Tämän tutkimuksen uudelleensuomennos on siis ilmiselvästi uudelleenikäänös.

Ajallisesti alkuperäisteoksen vanhahtavalla englannilla kirjoitetuista katkelmista suurin osa on muka kirjoitettu 1600-luvulla, jolloin Agnes Nutterkin kirjan mukaan eli, mutta muutama niistä on 1500-luvulta (Nostradamus ja Shakespeare) ja yksi esimerkki jopa 1400-luvulta (Paavi Innocentius VIII). Tästä voisi jo päätellä, että suomennoksissa ei esimerkiksi vanhimman segmentin kohdalla edes ole mahdollista imitoida tuon ajan suomen kieltä, koska siltä ajalta ei ole ainakaan löydetty tai säilynyt käsikirjoituksia. Fiktiivisessä teoksessa ei liene edes tarvetta analysoida tarkemmin, vaikuttaako alkuperäisteoksen vanhahtava kieli olevan oikealta aikakaudelta ja sitäkin vähemmän aikakauden oikeellisuudella on merkitystä suomennosten osalta. Kuten kääntäjä Arto Schroderus kirjoittaa:

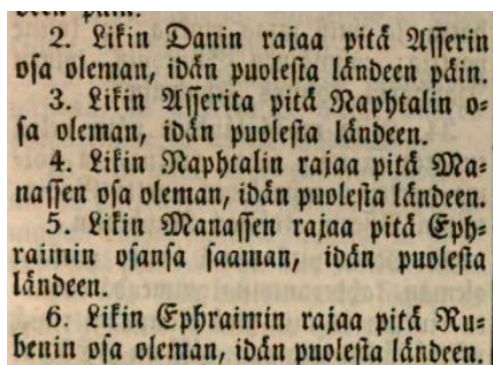
”[H]istorialliset tosiasiat estävät minua suomentamasta 1500-luvulla kirjoittaneen englantilaisen lääkärin kieltä 1500-luvun suomeksi. Suomentaja on olosuhteiden pakosta illusionisti, joka tällaisissa tapauksissa luo vaikutelman. Jos hän onnistuu, käänöskirjallisuuden valistunut lukija suostuu uskomaan myös siihen, *miten* sanotaan.” (Schroderus 2005, 90, korostus kuten alkuperäisessä)

Tuon Schroderuksen mainitseman vaikutelman luomisessa on mielestäni onnistuttu molemmissa suomennoksissa. Vaikka jokaisessa korpuksen segmentistä ei löydykään vanhahtavan kielen piirteitä (taulukossa 3 näkyy kunkin piirteen esiintyvyys tutkituissa teksteissä), ovat kyseiset piirteettömät segmentit yleensä osa isompaa katkelmaa. Tällöin riittävä vanhahtavan kielen vaikutelma syntyy piirteetöntä käänösyksikköä ympäröivistä segmenteistä, joista vanhahtavan kielen piirteitä löytyy.

Taulukko 3 Eri piirteiden esiintyminen alkuperäisteoksessa ja kummassakin suomennoksessa.

	Alkuperäisteos	1. suomennos	uudelleensuomennos
Arkaainen ortografia	53	48	42
Arkaaiset kielioppipiirteet	20	28	17
Epätavallinen isojen alkukirjainten käyttö	25	3	36
Arkaainen sanasto	8	2	11
Kirjasintyyli	6	6	47

Alkuperäisteoksessa on yksi pidempi tekstikatkkelma kuvitteellisesta *Raamatusta*. Kuitenkaan koko katkelma ei ole keksittyä, vaan osa katkelman jakeista ovat oikeasta *Raamatusta*. Lähtökielisessä katkelma *Hesekielin kirjan* (englanniksi *Book of Ezekiel*) 48. luvun jakeet 2–4 ja 6 ovat lähes sanalleen samat kuin *King James Bible*ssa. Ainoastaan jae 5 on kirjailijoiden itse kirjoittama. Lähtökielisessä katkelmassa on kuitenkin merkittävää se, että sitä on ilmeisesti muokattu ortografialtaan vanhahtavammaksi. Tätä tutkimusta varten ei valitettavasti ole löytynyt riittävän vanhaa versiota kyseisestä Raamatusta, että voisi varmuudella sanoa kirjailijoiden muokanneen ortografiaa sen sijaan, että olisivat suoraan kopioineet tekstin jostain 1600-luvun painoksesta. Toisessa suomennoksessa kyseiset kohdat on otettu suoraan *Raamatun 1933/-38* suomenkielisestä käännöksestä, kun taas ensimmäisessä käännöksessä on kyseisten jakeiden ortografiaa ja sanavalintoja muokattu vanhahtavammiksi, vaikka lähteenä on ollut ilmeisesti sama Raamatunkäännös. Ensimmäisen suomennoksen lähteenä ei ole ainakaan ollut ensimmäinen suomenkielinen Raamatunkäännös, *Biblia, se on Pyhä Raamattu, Wanha ja Uusi Testamenti*, mikä selviää vertaamalla käännöstä kuvan 2 jakeisiin. Taulukosta 4 löytyvät kyseiset jakeet rinnakkain vertailussa tekstimuodossa löytyneisiin *Raamattuihin*.

Kuva 2 Hesekiel 48:2–6 (*Biblia, se on Pyhä Raamattu, Wanha ja Uusi Testamenti*).

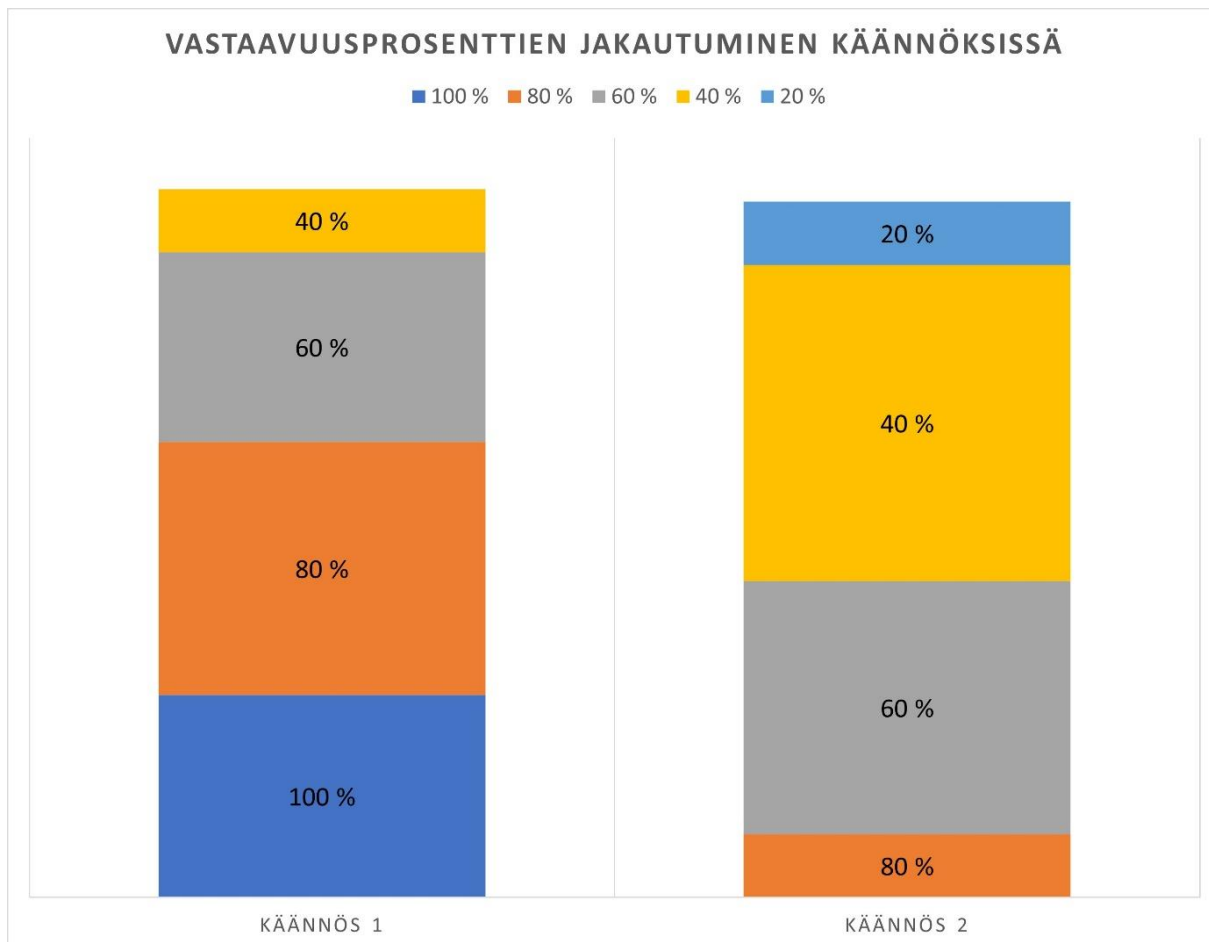
Taulukko 4 Raamatun jakeiden vertailu *Good Omens* -romaanissa ja sen suomennoksissa suhteessa virallisiin Raamatunkäännöksiin.

Good Omens (Pratchett & Gaiman [1990] 2006, 58–59)	Ezekiel 48 (Holy Bible, King James Version)	Hyviä enteitä (Pratchett & Gaiman 1992, 54)	Hyviä enteitä (Pratchett & Gaiman 2020, 58–59)	Hesekiel 48 (Raamattu 1933/-38)
2. And bye the border of Dan, fromme the east side to the west side, a portion for Afher.	² And by the border of Dan, from the east side unto the west side, a <i>portion</i> for Asher.	2. Daanin alueen sivussa, idän puolelta lännen puolelle saacca; Asser, yxi osa.	2. Daanin alueen sivussa, idän puolelta lännen puolelle asti: Asser, yksi osa.	2. Daanin alueen sivussa, idän puolelta lännen puolelle asti: Asser, yksi osa.
3. And bye the border of Afher, fromme the east side even untoe to the west side, a portion for Naphtali.	³ And by the border of Asher, from the east side even unto the west side, a <i>portion</i> for Naphtali.	3. Asserin alueen sivussa, idän puolelta lännen puolelle saacca: Naftalii, yxi osa.	3. Asserin alueen sivussa, idän puolelta lännen puolelle asti: Naftali, yksi osa.	3. Asserin alueen sivussa, idän puolelta lännen puolelle asti: Naftali, yksi osa.
4. And bye the border of Naphtali, from the east side untoe to the west side, a portion for Manaffeh.	⁴ And by the border of Naphtali, from the east side unto the west side, a <i>portion</i> for Manasseh.	4. Naftaliin alueen sivussa, idän puolelta lännen puolelle saacca: Manasse, yxi osa.	4. Naftalin alueen sivussa, idän puolelta lännen puolelle asti: Manasse, yksi osa.	4. Naftalin alueen sivussa, idän puolelta lännen puolelle asti: Manasse, yksi osa.
6. And bye the border of Ephraim, from the east fide even untoe the west fide, a portion for Reuben.	⁶ And by the border of Ephraim, from the east side even unto the west side, a <i>portion</i> for Reuben.	6. Efraimin alueen sivussa, idän puolelta lännen puolelle saacca: Ruuben, yxi osa.	6. Efraimin alueen sivussa, idän puolelta lännen puolelle asti: Ruuben, yksi osa.	6. Efraimin alueen sivussa, idän puolelta lännen puolelle asti: Ruuben, yksi osa.

Suomennetun tekstisegmentin vastaavuus suhteessa alkuperäiseen segmenttiin on analyysissä määritetty piirre kerrallaan. Mikäli samaa piirrettä on joko käytetty tai jätetty käyttämättä niin lähtötekstissä kuin kohdetekstissäkin, on kyseisen piirteen osuus kokonaisvastaavuudesta 20 prosenttia. Mikäli toisessa on käytetty piirrettä jota toisesta ei löydy, on osuus kokonaisvastaavuudesta 0 prosenttia. Nämä vastaavuusprosentit on laskettu jokaisen käännösyksikön kohdalla yhteen, jolloin kokonaisvastaavuus on enintään 100 prosenttia. Kuvassa 3 näkyy vastaavuusprosenttien jakautuminen kummankin suomennoksen kohdalla. Kuten kuvasta näkyy, löytyy sataprocenttista vastaavuutta vain ensimmäisestä suomennoksesta. Tähän vaikuttaa erityisesti viides piirre, eli kirjasintyyli, jota on käytetty hyväksi vanhahtavan vaikutelman luomiseen vain uudelleensuomennoksessa. Ensimmäisessä suomennoksessa tekstisegmenttien vastaavuus toisiinsa on vähintään 40 prosenttia, kun uudelleensuomennoksessa vastaavuus alkuperäiseen on vähimmillään 20 prosenttia. Kaikkien

vastaavuusprosenttien keskiarvo ensimmäisessä suomennoksessa on 77 prosenttia ja uudelleensuomennoksessa vain 49 %.

Kuva 3 Pylväsdiagrammit kummastakin suomennoksesta ja käännösyksikkökohtaisten vastaavuusprosenttien jakautuminen kummankin kohdalla.

Lisäksi piirrekohtaista analyysia varten on laskettu, kuinka monessa käännösyksikössä kohdekielinen ja lähtökielinen segmentti vastaavat toisiaan, eli kuten yllä on kuvattu, kuinka monessa käännösyksikössä kyseisen piirteen kohdalla osuus kokonaisvastaavuudesta on 20 prosenttia. Nämä vastaavuusluvut löytyvät taulukosta 5.

Taulukko 5 Lähtötekstiä vastaavien segmenttien yhteismäärät piirteittäin.

Piirre	1. suomennos	uudelleensuomennos
Arkaainen ortografia	45	41
Arkaaiset kielioppipiirteet	36	41
Epätavallinen isojen alkukirjainten käyttö	32	38
Arkaainen sanasto	46	42
Kirjasintyyli	56	14

Kirjasintyylin valitseminen yhdeksi tutkittavaksi piirteeksi, kun piirre yksinään vaikuttaa vastaavuuteen näin voimakkaasti, on ymmärrettävästi kyseenalaista. Päätin kuitenkin ottaa sen mukaan, koska se on hyvin huomattava piirre, joka on selkeästi valittu korostamaan uudelleensuomennoksen tekstikatkelmien vanhahtavaa tyyliä. Ei kuitenkaan ole tiedossa, onko erinäköistä kirjasintyyliä ehdottanut kääntäjä, vai onko se ollut kustantajan itsenäinen päätös. Kirjasintyylien vaihtelu painotuotteessa on nykyaikana todennäköisesti helpompaa kuin kolmekymmentä vuotta sitten, mutta ei se silloinkaan ole ollut mahdottomuus, ja silloinkin erilaisia kirjasintyyliä olisi voitu käyttää, jos näin olisi päätetty. Aion edellä mainitusta kyseenalaisuudesta johtuen ottaa kirjasintyylin voimakkaan vaikutuksen käännösten vastaavuuteen huomioon siinä vaiheessa, kun pohdin analyysin pohjalta tehtäviä johtopäätöksiä.

Vanhalla englannin ja suomen kirjakiielellä on lisäksi yksi yhteinen piirre, kirjoitusasun vaihtelevuus. Sitä en kuitenkaan valinnut tutkittavaan piirrevalikoimaan, sillä sitä ei tutkituissa teksteissä ole juuri havaittavissa käännösyksiköiden sisäisesti kuin vain lähtökielisissä tekstisegmenteissä, esimerkiksi yhdessä segmentissä verbi *shall* esiintyy neljässä eri kirjoitusasussa: *shalle*, *sharl*, *shal* ja *shall*. Lisäksi useimmat tutkittavista käännösyksiköistä ovat sen verran lyhyitä, että sisäistä kirjoitusasun vaihtelua ei juuri voisikaan havainnoida. Alkuperäiskielisissä tekstikatkelmissä sitä on lisäksi havaittavissa koko lähtökielisen korpuksen sisäisesti eri tekstikatkelmien välillä. Koska eri katkelmien välisen vaihtelevuuden voi tässä tapauksessa selittää myös eri kirjoittaja, sillä ei ole tiedossa mitkä katkelmat ovat Pratchettin ja mitkä Gaimanin kirjoittamia, kirjoitusasun vaihtelevuutta olisi lähtötekstin osalta hankalampi havainnoida, eikä tulosta voisi pitää kovin luotettavana. Pratchett ja Gaiman kun kirjoittivat kumpikin omia osuuksiaan vuorotellen ja ideoivat kirjan kohtia muun muassa puhelimesta keskustelemalla. Kirjailijat oppivat lisäksi imitoimaan toistensa tyyliä, joten he eivät itsekään myöhemmin olleet joidenkin kohtausten kohdalla varmoja, kumpi kohtausten oli kirjoittanut. (Pratchett & Gaiman 2020, 435–436.) Analyysin perusteella voi kuitenkin yleisesti todeta, että kirjoitusasun ja käytettyjen piirteiden esiintyminen on hyvinkin epäjohdonmukaista sekä alkuperäisteoksessa että kummassakin suomennoksessa.

4.3 Arkaainen ortografia

Arkaainen ortografia on selkeästi käytetyin piirre niin lähtökielisissä kuin ensimmäisen suomennoksenkin tekstisegmenteissä. Lähtökielen 56 segmentistä piirre esiintyy 53:ssa (katso

esiintyvyydet taulukosta 3) ja ensimmäisessäkin suomennoksessa 48 segmentissä.

Uudelleensuomennoksessa arkaaiset ortografiset piirteet ovat toiseksi eniten esiintyvä piirre 42 esiintymiskerralla. Ensimmäisen suomennoksen segmenteistä 45 vastaa alkuperäiskielisiä segmenttejä, toisin sanoen 45 kertaa piirre joko esiintyy tai ei esiinny samassa käännösyksikössä sekä lähtökielisessä että kohdekielisessä tekstisegmentissä (katso alkuperäistä vastaavien segmenttien piirrekohtaiset yhteismäärät taulukosta 5).

Uudelleensuomennoksen tekstisegmenteistä 41 vastaa lähtökielisiä segmenttejä. Arkaaisen ortografian osalta ensimmäinen suomennos on siis analyysin perusteella alkuperäisteokselle hieman uskollisempi kuin uudelleensuomennos.

Alkuperäisteoksen selkeästi yleisimmin käytetyt arkaaiset ortografiset piirteet ovat ylimääräiset E-kirjaimet sanoissa, etenkin sanojen loppuissa, joissa nykyenglannissa ei ole E:tä (*Skye, goode, Beste*), ja S kirjaimen sijasta käytetty *f*-grafeemia imitoiva F (*thif, typefettinge*). Melko usein näkyy myös käytetyn Y:tä I:n sijaan (*rayn, tye, untyl*) ja U:ta V:n sijasta (*Diuerse, liuelong*). Kuitenkaan yhtään sananalkuista U:ta ei ole korvattu V:llä, kuten luvussa 3.2.1 esitetty sääntö kuului. Korpuksesta löytyy lisäksi myös tapauksia, joissa kirjainyhdistelmä IE korvaa Y:n (*daie*). Vanhemmista englannin kehitysasteista tuttua konsonantin tuplaustakin (*Wonne, Deville*) on käytetty jonkin verran. Lisäksi korpuksesta löytyy kirjainten poistoja (*Reminifent, vrt. reminiscent*), muiden kuin E kirjaimen lisäyksiä (*laike*), sekä muita nykyenglannista poikkeavia kirjoitusasuja (*knoe vrt. know*). Mitään edellä mainituista piirteistä ei myöskään ole käytetty kovin järjestelmällisesti, mistä todisteena toimivat muun muassa korpuksen kolme segmenttiä, joista ei löytynyt mitään vanhahtavia ortografisia piirteitä.

Hyvä esimerkki suomennosten arkaaisesta ortografiasta löytyy jo tämän tutkimuksen otsikosta. Ensimmäisessä suomennoksessa englanninkielinen ilmaisu *Snatch-pastry* on suomennettu sanalla *piiraccaperä* ja uudelleensuomennoksessa sanalla *Piirackaworo*. Vaikka käännösratkaisut suomennosten välillä ovat erilaiset, on kummassakin sanassa päätetty muuttaa ortografiaa vanhahtavaksi hieman erilaisin ratkaisuin. Ensimmäisessä suomennoksessa KK on korvattu CC:llä, kun uudelleensuomennoksessa kääntäjä on valinnut käyttää siinä CK:ta. Lisäksi uudelleensuomennoksessa on korvattu V-kirjain W:llä.

Kummassakin suomenkielisessä käännöksessä on joitakin yhteisiä arkaaisen ortografian piirteitä. Näitä ovat V:n sijasta käytetty W (*awita, werran*), J:n korvaavana I (*Neliä, sanoiani*), K:n tilalla käytetty C (*corwiain, Ciria*) tai G (*kesgellä, Engeli*), KS:n sijasta

käytetty X (*lähemmäxi, caxitellen*) sekä kahden peräkkäisen K:n sijasta käytetty kirjainyhdistelmä CK (*kerääntyckäättten, lieckien*). Näistä W:tä, C:tä ja X:ää on molemmissa suomennoksissa käytetty hyvin runsaasti. Kirjainyhdistelmän CK käyttö on selkeästi yleisempi uudelleensuomennoksessa.

Pelkästään ensimmäisessä suomennoksessa esiintyviä piirteitä ovat kirjainyhdistelmä QU siinä missä nykyisin olisi KU (*quin*), E:n käyttö Ä:n sijasta (*mine*) ja P-kirjaimen korvaava B (*ombi*). Uudelleensuomennoksessa on myös käytetty piirteitä, joita ensimmäisessä suomennoksesta ei löydy. Nämä ovat T:n käyttö D-kirjaimen sijasta (*sytänjuuriani*), kirjainyhdistelmä IJ siinä, missä nykyisin käytetään I:tä (*cuijn*), J:n käyttö I:n tilalla (*ilojset*) ja alkuperäisteoksessakin esiintynyt F-kirjain S:n sijasta (*täffä*). Kuitenkin alkuperäisteoksesta poiketen on uudelleensuomennoksessa käytetty S:n korvikkeena myös isoa F:ää (Fifältäen), siinä missä alkuperäisteoksen kaikki S:n korvikkeet ovat pieniä kirjaimia.

Molemmista suomennoksista löytyy myös jonkin verran muita normaalista kirjoitusasusta poikkeavia sanoja ja puhekielisyyksiä, kuten ensimmäisen suomennoksen *wiimoinen* ja uudelleensuomennoksen *rautahewoisten*. Suomennoksissakaan ei ole mitään edellä mainittuja ortografisia piirteitä käytetty täysin järjestelmällisesti.

4.4 Arkaaiset kielioppipiirteet

Arkaaisia kielioppipiirteitä esiintyi lähtökielisistä tekstisegmenteistä 20:ssä (taulukko 3), ensimmäisen suomennoksen segmenteistä 28:ssa ja uudelleensuomennoksen segmenteistä 17:ssa. Ensimmäisen suomennoksen segmenteistä 36 vastaa alkuperäiskielisiä segmenttejä, uudelleensuomennoksen segmenteistä 41 (taulukko 5). Arkaaisen ortografian osalta uudelleensuomennos on siis alkuperäisteokselle uskollisempi kuin ensimmäinen suomennos.

Lähtökielisten tekstikatkelmien arkaaiset kielioppipiirteet rajoittuvat persoonapronominien vanhentuneisiin muotoihin ja vanhoihin verbien taivutusmuotoihin. Nykyisestä toisen persoonan pronomista *you*, joka on nykyisin sama niin yksikössä kuin monikossakin, ja jolla ei ole erillisiä subjekti- ja objektimuotoja, esiintyy lähtökielisessä tekstissä kaksi eri vanhaa muotoa, *ye* ja *yowe*. Näistä ensimmäistä on kirjassa käytetty niin subjekti- (*ye're tardie*) kuin objektimuodossakin (*I tell ye thif*), vaikka McIntyren mukaan *ye* on ollut pronominin subjektimuoto. Lisäksi sitä on käytetty myös yksikön toisesta persoonasta. On vaikea päätellä, onko muotoa tarkoitettu käyttäen niin kutsuttuna teitittelymuotona vai onko siihen vain vaikuttanut nykyenglannin käytäntö käyttäen pronominia *you* niin yksikössä kuin

monikossakin. *Oxford English Dictionary* tunnistaa jälkimmäisen muodon, *yowe*, käytetyn preposition objektina. Romaanissa tuota muotoa on kuitenkin käytetty muinakin lauseenjäsenenä. Alkuperäisteoksessa on kuitenkin käytetty myös vanhaa yksikön toisen persoonan pronominia muodossa *thy*. Lisäksi alkukielisissä katkelmissa esiintyy pronomini *myne*, mutta sellaisissa tapauksissa, joissa nykyenglannissa käytettäisiin muotoa *my* eikä *mine* (*myne death*). Vanhasta verbitaivutuksesta on lähtökielisissä katkelmissa käytetty ainoastaan vanhaa yksikön kolmannen persoonan taivutusmuotoa, jonka päätte on *-th* (*testeth, goeth, cometh*). Kuten aiemmista esimerkeistä saattaa huomata, ei etenkään vanhoja pronomineja ole alkuperäisteoksessa käytetty oikeaoppisesti. Niiden oikeaoppinen käyttö on tuskin ollut edes tavoitteena, vaan niitä on vain käytetty luomaan vanhahtava vaikutelma tiettyihin tekstikatkelmiin.

Ensimmäisessä suomennoksessa on vanhahtavia kielioppiirteitä käytetty suhteellisen monipuolisesti. Ensimmäinen näistä on vanhahtavan omistusliitevariantin *-in* käyttö (*sanojain, lieccein, corviain*). Valtaosa vanhahtavista kielioppiirteistä liittyy kuitenkin verbien taivutukseen. Hyvin laajalti käytetty taivutusmuoto ensimmäisessä suomennoksessa on preesensin yksikön kolmannen persoonapäätte *-pi* (*ombi, pitääpi*). Tekstisegmenteissä vilahtaa myös nykyisin E-infinitiivinä tunnettu verbimuoto vanhahtavalla tunnuksella I (*sisältäin*). Ensimmäisen suomennoksen tekstikatkelmissa käytetään myös *-kaatten-*päätteellisiä imperatiivimuotoja (*sitokaatten, tulkaatten*). Virtuaalinen vanha kirjasuomi tunnistaa imperatiivin päätteeseen *-kaat*, joka saattaa joskus esiintyä myös muodossa *-kaatte*, mutta mistään aineistoista en löytänyt N-kirjaimen päättyviä muotoja. Muodot kuitenkin ovat hyvin ymmärrettävissä imperatiiveiksi, eikä suomentajallakaan liennyt tarkoituksena kirjoittaa aivan oikeaoppista vanhaa kirjasuomea. Lisäksi ensimmäisessä suomennoksessa on käytetty vanhahtavaa rakennetta *pitää tekemän* (*pitäisi oleman ulkosalla*).

Myös uudelleensuomennoksessa on käytetty imperatiivia päätteellä *-kaatten* (*kuulkaatten*), mutta huomattavasti yleisempi imperatiivi tässä suomennoksessa on kuitenkin yksikön toisen persoonan operatiivimuoto *-os/-ös* (*ottaos, ällös, palauttaos*). Näiden lisäksi vanhahtavia kielioppiirteitä löytyy vain kahta muuta laatua. Ensimmäinen on neljännen infinitiivin käyttö rakenteessa *on tekeminen* (*on heti painaminen*). Toinen piirre on vanha allatiivin päätte *-en* (*teillen, sinullen*). Sen lisäksi, että tekstisegmenttejä, joista löytyy vanhahtavaa kielioppia, oli määrällisesti vähemmän uudelleensuomennoksessa, on myös piirteiden variaatio vähäisempää. Uudelleensuomennos vastaa siis piirteiden vähäisen variaationkin osalta paremmin alkuperäistä kuin ensimmäinen suomennos.

4.5 Epätavallinen isojen alkukirjainten käyttö

Epätavallista isojen alkukirjainten käyttöä esiintyi alkuperäiskielisistä tekstisegmenteistä 25:ssä (taulukko 3). Ensimmäisen suomennoksen tekstisegmenteistä piirre esiintyi vain kolmessa, kun uudelleensuomennoksessa piirre löytyi 36 segmentistä. Ensimmäisen suomennoksen tekstisegmenteistä kuitenkin jopa 32 vastaa alkuperäiskielisiä segmenttejä, uudelleensuomennoksen 38 (taulukko 5). Uudelleensuomennos on näin ollen isojen alkukirjainten epätavallisen käytön osalta hieman uskollisempi alkuperäisteokselle kuin ensimmäinen suomennos.

Isojen alkukirjainten käytön katsoin olevan epätavallista, jos se poikkesi nykykielen isojen alkukirjainten käytöstä. Alkuperäiskielisissä segmenteissä en näin ollen tulkinnut olevan isojen alkukirjainten epätavallista käyttöä, mikäli jokin erisnimi tai sellaiseksi mahdollisesti tulkittava sana tai jos kirjan nimen kaikki sanat artikkeleita ja partikkeleita lukuun ottamatta oli kirjoitettu isolla alkukirjaimella. Esimerkiksi katkelmassa *“Four shalle ryde, and Four shalle alfo ryde, and Three sharl ryde the Skye as twixt, and Wonne shal ryde in flames;”* (Pratchett & Gaiman [1990] 2006, 45) sanat *Four*, *Three* ja *Wonne* voisi tässä tapauksessa tulkita myös erisnimiksi, koska niillä viitataan ryhmiin ihmisiä tai raamatullisia olentoja, mutta sana *Skye* lasketaan epätavalliseksi ison alkukirjaimen käytöksi, koska tulkitseen sen olevan tässä yhteydessä yleisnimen (*sky*). Suomennosten segmenteissä vain erisnimien ja sellaiseksi tulkittavien sanojen isojen alkukirjainten käyttö on laskettu tavanomaiseksi, koska suomen kielessä ei esimerkiksi kirjojen nimissä ole tapana käyttää isoja alkukirjaimia kuin nimen ensimmäisessä sanassa, toisin kuin englannin kielessä. Erisnimen kaltaisiksi tulkitsein vastaavanlaiset tapaukset kuin yllä olevassa englanninkielisessäkin esimerkissä, esimerkiksi yllä olevan katkelman ensimmäisen suomennoksen vastineessa *”Neliä tulee ratsastamaan, ia Neliä ratsastaa myös, ia Colme ratsastaa taiwailla poikittaen ia Yxi ratsastaa liecsein kesgellä;”* (Pratchett & Gaiman 1992, 40) sanat *Neliä*, *Colme* ja *Yxi*, jotka viittaavat ihmisiin tai ihmisryhmiin, olen tulkinnut erisnimiksi.

Alkuperäisteoksen poikkeuksellisessa isojen alkukirjainten käytössä ei näyttäisi olevan minkäänäköistä kaavaa, vaan isolla alkukirjaimella on saatettu kirjoittaa minkä tahansa sanaluokan sana, jopa artikkeli, kuten tämä katkelmakin osoittaa: *“And thee Worlde Unto An Ende Shall Come, [...]”* (Pratchett & Gaiman [1990] 2006, 56). Luvussa 3.2.1 mainittu sanojen tärkeys tai korostaminenkaan ei vaikuttaisi olevan läheskään aina syynä isolla alkukirjaimella kirjoittamiselle, vaan se vaikuttaa olevan täysin sattumanvaraista.

Ensimmäisen suomennoksen kaikki harvat isolla alkukirjaimella normaalista poikkeavasti kirjoitetut sanat ovat substantiiveja. Kahdessa kaikkiaan kolmesta tapauksesta sanan tärkeys ja korostaminen vaikuttaisivat olevan varteenotettava selitys isolle alkukirjaimelle. Kolmannessa tapauksessa voisi saman selityksen kenties hyväksyä, mutta korostuksen kohde (esimerkissä lihavoimani sana) on kuitenkin mielestäni epäluonteva: *Cäärmeen mustat **Waunut** liekehtivät*. On siis hyvin todennäköistä, että isojen alkukirjainten käyttö on ensimmäisessä suomennoksessakin vain sattumanvaraista, eikä noudata mitään kaavaa tai sääntöä.

Uudelleensuomennoksessa isojen alkukirjainten poikkeuksellinen käyttö on, kuten jo yllä esitetystä numeroista selviää, huomattavasti runsaampaa. Isolla alkukirjaimella kirjoitetut sanat kuuluvat myös useaan eri sanaluokkaan aivan kuin alkuperäisteoksessakin.

Uudelleensuomennoksen isojen alkukirjainten käytössä on kuitenkin havaittavassa kaksi kaavaa. Ensinnäkin kaikkien kirjojen nimien kaikki sanat partikkeleita lukuun ottamatta on kirjoitettu isoilla alkukirjaimilla (*Kuinka Hiiri Loukutetaan*), mikä noudattaa englannin kielestä tuttua kaavaa ja tässä tapauksessa myös alkuperäisteoksen kaavaa. Lisäksi kaikissa kirjojen kuvauksissa on lähes kaikki sanat kirjoitettu isoilla alkukirjaimilla (paitsi niissä kahdessa, joissa koko kuvaus on kirjoitettu isoin kirjaimin, eikä näin ollen ole mahdollista päätellä, olisiko nekin normaalia kirjainkoko noudatettaessa kirjoitettu isoilla alkukirjaimilla). Tälle ei löydy selitystä eikä motiivia edes alkuperäisteoksesta, sillä alkuperäisteoksen vastineissa ei ole käytetty isoja alkukirjaimia yhtä järjestelmällisesti. Muissa tekstisegmenteissä kuin edellä mainituissa kirjojen nimissä ja kuvauksissa käytetyt isot alkukirjaimet ovat pitkälti sattumanvaraisia, kuten alkuperäisteoksessakin.

4.6 Arkaainen sanasto

Arkaaista sanastoa esiintyi käännösyksiköissä verrattain vähän. Alkuperäiskielisistä tekstisegmenteistä arkaaista sanastoa löytyi vain kahdeksasta (taulukko 3). Ensimmäisen suomennoksen tekstisegmenteistä vanhahtavaa sanastoa oli käytetty vain kahdessa. Eniten vanhentunutta sanastoa löytyi uudelleensuomennoksesta, yhteensä 11 segmentistä. Ensimmäisen suomennoksen segmenteistä 46 vastaa lähtökielisiä segmenttejä, kun uudelleensuomennoksen tekstisegmenttien osalta alkuperäistä vastaavia on 42 (taulukko 5). Arkaaisen sanaston osalta ensimmäinen suomennos on siis jonkin verran uudelleensuomennosta uskollisempi alkuperäisteokselle.

Arkaaista sanastoa etsiessäni luotin omaan arviooni ja kun löysin sanan, jonka tulkitsin olevan vanhahtava tai arkaainen, tarkistin asian saatavillani olevista lähteistä. Jos sanan kirjoitusasu

oli arkaaisella ortografialla selitettävissä, en arvioinut sanaa arkaaiseksi. Apunani käytin *MOT sanakirjoja*, *Oxford English Dictionarya*, *Kielitoimiston sanakirjaa*, *Vanhan kirjasuomen sanakirjaa* ja sellaisissa tapauksissa, joita ei löytynyt kummastakaan edellisestä, Googlea, joka johdatti minut *Wikisanakirjaan*. Mikäli englanninkielinen sana löytyi oikeassa merkityksessään *MOT sanakirjasta* ja sanan kohdalla kerrottiin sanan olevan vanhahtava, luotin tietoon ja tulkitsin sanan näin ollen arkaaiseksi sanastoksi. Mikäli en löytänyt sanaa sen tarkoitettussa merkityksessä tai oikeassa sanaluokassa *MOT sanakirjasta*, otin avukseni *Oxford English Dictionaryn* ja mikäli sanan kohdalla sopivan sanaluokan ja merkityksen kohdalla oli merkintä *obsolete*, eli suomeksi siis vanhentunut tai käytöstä poistettu, tulkitsin sanan myös vanhahtavaksi. Suomenkielisten sanojen kohdalla ensisijainen apuvälineeni oli *Kielitoimiston sanakirja*. Mikäli sana löytyi sieltä ja sanan tietueessa oli lyhennys *vanh.*, luotin tietoon. Mikäli en löytänyt sanaa *Kielitoimiston sanakirjasta* katsoin *Vanhan kirjasuomen sanakirjasta*, mutta siellä on tähän mennessä vasta hakusanat *a-pitäytyä*, joten jos sana oli pidemmällä aakkosissa kuin *pitäytyä*, turvaudu Googleen, joka ohjasi minut *Wikisanakirjaan*. *Vanhan kirjasuomen sanakirjasta* löytyneet sanat luokittelin suoraan vanhahtaviksi, ja mikäli Wikisanakirjan mukaan sana oli vanhahtava tai kenties vain runollinen, tulkitsin sanan arkaaiseksi sanastoksi.

Alkuperäisteoksesta löytyi vain kuusi vanhahtavaa sanaa: prepositiot *twixt* ja *unto*, substantiivi *fief*, adjektiivit *nigh* ja *vert* sekä verbi *ken*. Näistä neljä ensimmäistä löytyi oikeassa sanaluokassa ja merkityksessä *MOT sanakirjasta* vanhahtaviksi määriteltyinä sanoina. Kaksi jälkimmäistä löytyivät *Oxford English Dictionarystä (OED)*. Verbi *ken* merkityksessä tietää, tuntee tai ymmärtää on *OED:n* mukaan ollut englannin kielessä käytössä mutta on nykyisin pääosin skottilainen sana. Sanan *vert* *OED* tunnistaa lähinnä oikeassa merkityksessään vihreää väriä tai pigmenttiä merkitsevänä vanhentuneena substantiivina tai heraldiikassa käytettynä vihreänä värinä joko substantiivina tai adjektiivina. Viisi sanoista esiintyy korpuksessa vain kerran, mutta sana *unto* esiintyy useamman kerran useassa tekstisegmentissä.

Ensimmäisessä suomennoksessa oli vain kaksi vanhahtavaa sanaa. Ensimmäinen näistä oli substantiivin *sydän* lähinnä murteellinen tai runollinen muoto *syän*, joka esiintyi suomennoksessa taivutusmuodossa *syömmet*. Sanan taivutusmuodosta käy ilmi, että ei ole kyse pelkästään vanhahtavasta ortografiasta. Sanaa *syän* ei löytynyt *Kielitoimiston sanakirjasta* ja koska se on aakkosissa liian pitkällä löytyäkseen *Vanhan kirjasuomen sanakirjasta*, piti sitä etsiä muualta, ja se löytyikin lopulta *Wikisanakirjasta*. Toinen

vanhahtavista sanoista on *tahi*, jonka *Kielitoimiston sanakirja* ilmoittaa sanan *tai* vanhahtavaksi muodoksi.

Uudelleensuomennoksessa vanhahtavia sanoja löytyy jopa kymmenen, joista yksi sana esiintyy yhteensä kahdesti kahdessa eri tekstisegmentissä. Yksi näistä sanoista on sama kuin ensimmäisessä suomennoksessa, *syän*, mutta tällä kertaa taivutusmuodossa *syönten*. *Kielitoimiston sanakirja* tunnistaa seuraavan sanan *parahin* runokieliseksi tai ylätyyliseksi, mutta myös *Vanhan kirjasuomen sanakirja* tunnistaa muodon, jolloin sanan saattaa kontekstissaan tulkita esimerkiksi vanhahtavasta sanastosta. *Kielitoimiston sanakirjasta* löytyvät myös sanat *konsa* (suomennoksessa kirjoitusasussa *consa*), *Mamselli* ja *yhdeksäntoista sataa ja kuusitoista* (sic), jotka sen mukaan ovat kaikki vanhahtavia muotoja. Näistä viimeinen on ollut käytössä vain vuosiluvuissa, kuten sitä suomennoksessakin käytetään. Sanoja *kaksitellen* (suomennoksessa muodossa *caxitellen*), *persie* (suomennoksessa taivutusmuodossa *persieen*), *kuni* (suomennoksessa *cuni*) ja *kärmes* (suomennoksessa *Kärmeksen*) ei löydy *Kielitoimiston sanakirjasta*, mutta *Vanhan kirjasuomen sanakirja* tunnistaa muodot. Sanaa *viheriä* (suomennoksessa kirjoitusasussa *wiheriä*) ei löydy *Kielitoimiston sanakirjasta* ja se on aakkosissa pidemmällä kuin minne *Vanhan kirjasuomen sanakirjan* nykyinen sanahakemisto yltää. Sana löytyy kuitenkin *Wikisanakirjasta*, joka kertoo sanan olevan murteellinen ja yleiskielessä vanhentunut. Näistä kymmenestä sanasta kappaleen alussa mainittu kaksi kertaa esiintyvä sana on *persie*.

4.7 Kirjasintyyli

Kirjasintyyliä on alkuperäisteoksessa vaihdeltu vain kuudessa tekstisegmentissä ja ensimmäisessä suomennoksessa näitä vastaavissa kuudessa segmentissä (taulukko 3). Näin ollen kaikki ensimmäisen suomennoksen 56 tekstisegmenttiä vastaavat lähtökielisiä segmenttejä (taulukko 5). Uudelleensuomennoksessa kirjasintyyliä on käytetty 47 tekstisegmentissä ja sen segmenteistä vain 14 vastaa lähtökielisiä vastineitaan. Kirjasintyylin osalta siis ensimmäinen suomennos on täysin uskollinen alkuperäisteokselle, kun taas uudelleensuomennoksen vastaavuus on kaikista viidestä piirteistä vähäisin.

Kuten aiemmin on jo mainittu, on kirjasintyyliä käytetty luomaan tekstiin vanhahtava vaikutelma periaatteessa vain uudelleensuomennoksessa. Alkuperäisteoksessa on kirjasintyyliä vaihdeltu vain sivulla 124, jolla on myös kirjallisesti kuvailtu miltä Agnes Nutterin kirjoittaman ennustustenkirjan nimiölehti näyttää. Vastaavasti samassa kohdin ensimmäistä suomennosta, sivulla 120, on muuteltu kirjasintyyliä. Uudelleensuomennoksessa

vanhahtavaa kirjasintyyliä on taas käytetty kaikissa Raamatunteksteissä, markkinointiteksteissä ja kirjankuvauksissa, kaikissa dialogeissa ja viesteissä yhtä kunkin lajin tekstisegmenttiä lukuun ottamatta ja kaikissa paitsi kahdessa ennustussegmenteistä. Edellä mainituilla segmenteillä, joissa ei ole käytetty vanhahtavaa kirjasintyyliä, on kaikilla yksi yhteinen tekijä. Ne kaikki esiintyvät joko normaalin kerronnan joukossa tai ovat osa kirjan nykyajassa käytyä dialogia. Kirjan nimistä ainoastaan Agnes Nutterin ennustustenkirjojen nimet (kirjan lopussa paljastuu, että Agnes on kirjoittanut toisenkin ennustustenkirjan, joka toimitetaan hänen jälkeläiselleen Anathemalle kirjan viimeisessä osassa) on painettu vanhahtavalla kirjasintyyllillä, kun loput neljä kirjan nimeä on painettu suomennoksen normaalilla kirjasimella.

5 Johtopäätökset

Ei ole mielekästä lähteä arvioimaan, onko uudelleensuomennos parempi kuin ensimmäinen tai ensimmäinen suomennoksista jollakin tavalla vaillinainen tai huono, kuten Berman (2009, 28) on esittänyt, sillä asioiden paremmuus on hyvin subjektiivinen käsite. On myös vaikea määrittää, mikä oikeasti tekee yhdestä käännöksestä toista paremman. Tekeekö uskollisuus alkutekstille käännöksestä automaattisesti paremman? Mitä edes uskollisuudella tarkoitetaan? Tarkoitetaanko uskollisuutta kielellisellä tasolla, jolloin uskollisuutta voisi olla kohdekielelle vieras rakenne? Vai tarkoitetaanko uskollisuutta kulttuurille, jolloin kulttuurisidonnaisten käsitteiden kotouttaminen kohdekulttuuriin voitaisiin lukea uskottomuudeksi?

Molemmat *Good Omens* -romaanin suomennokset rinnakkain lukeneena olen Schroderuksen kanssa samaa mieltä siitä, että uudempi käänös ei korvaa vanhaa, vaan täydentää sitä. Uusi suomennos korvaa ensimmäisen suomennoksen korkeintaan kirjamarkkinoilla, sillä ensimmäisen suomennoksen saatavuus on niukkaa ja ne käytetyt kappaleet, joita löytyy markkinoilta, ovat hyvin hinnakkaita. Omasta subjektiivisesta, mutta käänöstieteitä opiskelleen henkilön näkökulmasta katsottuna kummastakin suomennoksesta löytyy oivallisia ja toimivia käänösratkaisuja mutta myös mielestäni toimimattomia ja kenties omituisiakin ratkaisuja. En siis itsekään osaisi sanoa, mikäli minulta kysyttäisiin, kumpi suomennoksista on parempi kuin toinen. Molemmille suomennoksille on paikkansa suomenkielisessä käänöskirjallisuudessa.

Havaintojeni perusteella tässä tapauksessa uudelleensuomennoksen motiivi ei kenties olekaan ensimmäisen käännöksen huonoudessa tai vajaavaisuudessa. Huomattavasti todennäköisempiä motiiveja uudelle suomennokselle ovatkin romaanin ilmestymisen juhlavuosi, ensimmäisen suomennoksen heikko saatavuus ja kirjan pohjalta hiljattain ilmestynyt televisiosarja. Koska elämme kapitalistisessa maailmassa, ei uuden käännöksen kustantamolle tuomia taloudellista hyötyäkään voida sulkea mahdollisten motiivien ulkopuolelle.

Tässä tutkimuksessa lähdin kuitenkin mahdollisimman objektiivisesti tarkastelemaan valitsemani ja havainnoimani piirrevalikoiman avulla, onko toinen suomennoksista uskollisempi alkuperäisteokselle. Pelkkiä kokonaislukuja tarkastelemalla voisi ensimmäisen suomennoksen todeta uskollisemmaksi alkuperäisteokselle, koska sen tekstisegmenttien vastaavuus alkuperäisteoksen segmentteihin on 77 prosenttia siinä missä

uudelleensuomennoksen vastaavuus on vain 49 prosenttia. Kuitenkin, kuten aiemmin jo todettiin, vaikuttaa tähän vastaavuuksien suureen eroon kirjasintyylin valitseminen yhdeksi tarkasteltavaksi piirteeksi ja se tosiasia, että kyseistä piirrettä on järjestelmällisesti käytetty kolmesta kirjasta vain yhdessä: uudelleensuomennoksessa. Siksi onkin syytä tarkastella uskollisuutta ja vastaavuutta muidenkin yksittäisten piirteiden kuin kirjasintyylin näkökulmasta.

Pelkästään arkaaisen ortografian valossa suomennoksien uskollisuudessa alkuperäisteokselle ei ole suurtakaan eroa. Numeroita vertaillessa ensimmäinen suomennos on vain marginaalisesti uskollisempi alkuperäiselle kuin uudelleensuomennos, niinkin marginaalisesti, että yhden suomennoksen julistaminen toista uskollisemmaksi olisi hyvin kyseenalaista. Yksityiskohtaisemman analyysinkaan mukaan ei piirteiden runsaudessa ole merkittävää eroa suomennosten välillä, molemmissa on käytetty runsaasti eri ortografisia muutoksia, osa keskenään samoja ja osa toisistaan poikkeavia. Muutosten ja muutostyyppien kokonaismäärä on kuitenkin hyvin lähellä toisiaan.

Arkaaisten kielioppipiirteiden kohdalla numeerisen datan mukaan uudelleensuomennos on uskollisempi alkuperäiselle. Ero ei tässäkään tapauksessa ole suuri, mutta kuitenkin selkeämpi kuin arkaaisen ortografian kohdalla. Myös piirteiden variaatiota vertaillessa on uudelleensuomennos uskollisempi alkuperäiselle, sillä alkuperäisteoksen variaatio on lähes olematonta, ja vaikka uudelleensuomennoksessa variaatio on huomattavasti alkuperäisteosta runsaampaa, on ensimmäisen suomennoksessa piirteiden variaatio vieläkin suurempi.

Epätavallista isojen alkukirjainten käyttöä tarkastellessa puhtaasti numeerisesti on tässäkin uudelleensuomennos uskollisempi alkuperäisteokselle suurin piirtein samalla marginaalilla kuin arkaaisen kielioppipiirteidenkin kohdalla. Tämänkin piirteen kohdalla tarkempi analyysi tukee numeerista dataa: uudelleensuomennoksessa on epätavallinen isojen kirjainten käyttö huomattavasti runsaampaa ja määrällisesti lähempänä alkuperäisteosta kuin ensimmäisessä suomennoksessa. Näin ollen voi kohtuullisella varmuudella todeta uudelleensuomennoksen olevan tältäkin osalta uskollisempi alkuperäisteokselle kuin ensimmäinen suomennos.

Arkaaisen sanaston kohdalla tilanne onkin jonkin verran monimutkaisempi. Pelkästään numeerisen vastaavuuden valossa ensimmäinen suomennos on alkuperäisteokselle uskollisempi, tosin yhtä marginaalisesti kuin arkaaisen ortografiankin kohdalla. Kuitenkin, kun vertailee arkaaisen sanaston määrää kaikkiaan, on uudelleensuomennoksessa käytetyn arkaaisen sanaston määrä lähempänä alkuperäisteoksen arkaaisen sanaston määrää, ja siksi

voi todeta uudelleensuomennoksen olevan selkeästi ensimmäistä suomennosta uskollisempi alkuperäiselle. Koska numeerinen ero on marginaalinen ja yksityiskohtainen piirreanalyysi taas selkeästi tukee sekin uudelleensuomennosta, voisi tämänkin piirteen kohdalla julistaa uudelleensuomennoksen uskollisemmaksi alkuperäisteokselle.

Numeerisen vastaavuuden valossa voisi sanoa uudelleenikännöshypoteesin olevan tämän teoksen vanhahtavan kielen suomennosten osalta kumottu. Kuitenkin yksittäisten piirteiden tarkemman analyysin tulos näyttäisi tukevan uudelleenikännöshypoteesia. Kumpi siis painaa vaakakupissa enemmän, pelkkä numeerinen vastaavuus vai tarkemman analyysin antama kuva ja vaikutelma? Voisin väittää, että numerot eivät kerro mitään itse kääntämisestä tai käännöksestä ja että yksityiskohtaisemman analyysin antama kuva olisi numeroita tärkeämpää käännöstieteen tutkimuksessa, mutta uskon, että joku toinen voisi olla toista mieltä. En usko olevani oikea henkilö määrittämään sitä, kumpi merkitsee enemmän. Siksi tyydynkin vain toteamaan, että tutkimuksen tulos on keskimääräisesti tasapeli. Molemmat suomennokset ovat näkökulmasta riippuen vertailukohtaansa uskollisempia alkuperäisteokselle. Näkökulmien muodostaman kokonais kuvan perusteella tutkimus ei siis antanut selvää tulosta suuntaan tai toiseen.

Kuten Koskinen ja Paloposkikin ovat todennet, eivät yksittäiset irralliset tapaustutkimukset kerro koskaan koko totuutta, eikä kerro tämäkään käännösanalyysi. Koska kuitenkin tapaustutkimukset ovat uudelleenikäntämisen tutkimuksessa hyvin yleisiä ja niitä tehdään todennäköisesti edelleen, onkin haasteena löytää näihin tutkimuksiin tuoreita tutkimusnäkökulmia ja teoksia, joita ei ole aikaisemmin tutkittu. Tämä tutkimus on toivottavasti onnistunut tuomaan tutkimukseen kummatkin.

Mielestäni jatkossa olisi myös hedelmällistä tutkia samoja teoksia eri kulmista, koska käännösanalyysit eivät kuitenkaan milloinkaan keskity koko teokseen ja kaikkiin sen piirteisiin tai ratkaisuihin, vaan vertailu on aina osittaista (vrt. Toury 2012, 106). Pelkästään uudelleenikännöshypoteesiakin testaavia tapaustutkimuksia on tehty jo paljon, ja kuten aiemmin tässäkin tutkimuksessa on todettu, löytyy yhtä helposti hypoteesia tukevia kuin sen kumoaviakin tutkimuksia. Tästä runsaasta tutkimusvalikoimasta johtuen voisi olla aika tehdä laajempi meta-analyysi uudelleenikännöshypoteesia käsittelevistä tapaustutkimuksista. Henkilökohtaisesti olisin kiinnostunut myös näkemään lisää tutkimuksia tyylikeinona käytetyn vanhahtavan kielen suomentamisesta tai kääntämisestä, mutta kysymykseen, onko tällaisia alkuteoksia riittävästi, en osaa vastata. Terry Pratchettin *Kiekkomaailma*-sarjan

kirjoissa ainakin on tyylikeinona käytetty vanhaa englantia muistuttavaa kieltä, mutta koska kirjat sijoittuvat fantasiamaailmaan, voiko tuon kielen edes ajatella olevan vanhahtavaa englantia?

Lähteet

Ensisijaiset lähteet

Pratchett, Terry, and Neil Gaiman. [1990] 2006. *Good Omens: The Nice and Accurate Prophecies of Agnes Nutter, Witch*. London: Transworld Publishers (A Random House Group Company).

Pratchett, Terry, and Neil Gaiman. 1992. *Hyviä enteitä: Noita Agnes Nutterin Hienot ja Oikeat Ennustukset*. Suomentanut Marja Sinkkonen. Helsinki: Kustannus Oy Jalava.

Pratchett, Terry, and Neil Gaiman. 2020. *Hyviä enteitä: Noita Agnes Nutterin tarkat ja huvittavat ennustukset*. Suomentanut Mika Kivimäki. Helsinki: Jalava.

Toissijaiset lähteet

Asiakastieto.fi -verkkopalvelu. Verbalex Oy. Viitattu 3.3.2022.

<https://www.asiakastieto.fi/yritykset/fi/verbalex-oy/21448146/yleiskuva>.

Berman, Antoine. 1990. "La retraduction comme espace de la traduction." *Palimpsestes* 4/1990, s. 1–7. <https://doi.org/10.4000/palimpsestes.596>

—. 2009. *Toward a Translation Criticism: John Donne*. Engl. kaant. ja toim. Françoise Massardier-Kenney [alkuteos 1995]. Kent, Ohio: The Kent State University Press. *Biblia, se on Pyhä Ramattu, Wanha ja Uusi Testamenti: Präntätty Englandin ja ulkomaan Biblia-Seuran kustannuksella*. 1838. Tukholma: Samuel Rumstedt. Viitattu 5.4.2022.

<https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb11284329?page=6,7>.

Chesterman, Andrew. 2011. "The Significance of Hypotheses." *TTR* 24(2), 65–86.

<https://doi.org/10.7202/1013395ar>

—. 2017. "A causal model for Translation Studies." Teoksessa *Reflections on Translation Theory: Selected Papers 1993–2014*, s. 123–135. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing. ProQuest Ebook Central.

Crystal, David. 2012. *Spell It Out: The singular story of English spelling*. Lontoo: Profile Books Ltd. ProQuest Ebook Central.

Finna.fi -verkkopalvelu. Viitattu 3.3.3022. <https://www.finna.fi/>. Hakusanat "Marja Sinkkonen" ja "Mika Kivimäki".

Holy Bible. King James Version. Viitattu 5.4.2022. <https://raamattu.fi/kaannokset/KJV>.

- Hudson, Alison. 2018. "The oldest English writing in the British Library". *Medieval manuscripts blog*. <https://blogs.bl.uk/digitisedmanuscripts/2018/04/the-oldest-english-writing-in-the-british-library.html> Viitattu 21.3.2022
- Häkkinen, Kaisa. 2015. *Spreading the Written Word: Mikael Agricola and the Birth of Literary Finnish*. Helsinki: Finnish Literature Society. DOI: <https://doi.org/10.21435/sflin.19>
- Häkkinen, Kaisa. 2016. "Uppsalan evankeliumikirjan katkelma, vanhin suomenkielinen käsikirjoitus." Teoksessa *Suomen kirkkohistoriallisen seuran vuosikirja 106* (2016), s. 138–165, 205. Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura.
- Kielitoimiston sanakirja. 2021. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/>.
- Koskinen, Kaisa ja Outi Paloposki. 2010. "Retranslation". Teoksessa *Handbook of Translation Studies Online*. John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/hts.2016.ret1>
- . 2015. *Sata kirjaa, tuhat suomennosta: kaunokirjallisuuden uudelleenikäntäminen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kulonen, Ulla-Maija. 2000. "Kielen vuosituhannet". *Kielikello* 1/2000. <https://www.kielikello.fi/-/kielen-vuosituhannet>. Viitattu 8.4.2022.
- Lehtinen, Tapani. 2007. *Kielen vuosituhannet: Suomen kielen kehitys kantaauralista varhaisuuteen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Massardier-Kenney, Françoise. 2015. "Toward a Rethinking of Retranslation". *Translation Review*, 92:1, s. 73–85. DOI: 10.1080/07374836.2015.1086289
- McIntyre, Dan. 2009. *History of English: A resource book for students*. Lontoo: Routledge.
- MOT Sanakirjat. 2022. Viitattu 6.4.2022. <https://www.sanakirja.fi>.
- Oxford English Dictionary. 2022. Viitattu 6.4.2022. <https://www.oed.com>.
- Poucke, Piet Van ja Guillermo Sanz Gallego. 2019. "Retranslation in Context." *Cadernos de Tradução* 39, no. 1: 10–22. <http://dx.doi.org/10.5007/2175-7968.2019v39n1p10>
- Raamattu 1933/-38*. Viitattu 5.4.2022. <https://raamattu.fi/kaannokset/KR38>.
- Schroderus, Arto. 2005. "Toisen jäljessä – merkintöjä suomentamisesta". Teoksessa *Suom. Huom. Kirjoituksia kääntämisestä*, toim. Kristiina Rikman, s. 83–96. Helsinki: Werner Söderström osakeyhtiö.
- Suomen Pipliaseura. "Suomenkieliset Raamatut". Piplia. Viitattu 11.2.2022. <https://www.piplia.fi/raamattu/raamattu-suomessa/kaannostyo-suomessa/>.

- Tahir Gürçağlar, Şehnaz. 2008. "Retranslation". Teoksessa *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* 233–236, toim. Mona Baker & Gabriela Saldanha. Lontoo: Taylor & Francis Group. ProQuest Ebook Central.
- Toury, Gideon. 2012. *Descriptive Translation Studies - and Beyond: Revised Edition*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. ProQuest Ebook Central.
- Vanhan kirjasuomen sanakirja. 2021. Helsinki: Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 38. Viitattu 06.04.2022. <https://kaino.kotus.fi/vks/>.
- Virtuaalinen vanha kirjasuomi. 2017. Viitattu 13.4.2022. <http://vvks.it.helsinki.fi/index.html>.
- Wikisanakirja. 2020. Viitattu 13.4.2022. <https://fi.wiktionary.org/wiki/Wikisanakirja:Etusivu>.

Liitteet

Liite 1. Englanninkielinen lyhennelmä:

The Nice and Accurate Finnish Translations of *Good Omens*: Translating the Old-Style English Sections in Terry Pratchett and Neil Gaiman's Cult Classic

Introduction

Retranslating literature is a fairly common practice. Many classics have been translated into the same target language more than once. Just as retranslation itself, retranslation studies are also quite frequent. One of the best-known theories around retranslation is the *retranslation hypothesis*, according to which first translations are supposed to be more domesticating, and retranslations are usually more foreignizing (Berman 1990; Chesterman 2017, 132–134; Koskinen & Paloposki 2015, 66). Several case studies support the hypothesis, but just as many studies disproving it can be found (Koskinen & Paloposki 2015, 70).

There are various motives for retranslating a literary work. One motive is demand and usually classics are in demand. One classic within its own genre is Terry Pratchett and Neil Gaiman's novel *Good Omens: The Nice and Accurate Prophecies of Agnes Nutter, Witch* (later GO) that was published in 1990. It has been translated into Finnish twice, first in 1992 and again in 2020. The topic of *GO* dictates that parts of the novel have been written in old-style English and accordingly those segments have also been translated into old-style Finnish. The topic of this study is those old-style English sections and their Finnish equivalents, because not much research has been done into translating old-style language, and even less into retranslating it.

This is a comparative translation analysis comparing the collected text segments of the original novel with their two Finnish translations indirectly via a selection of features used to make the language appear old. The objective is to find out whether the translators used similar features in their translations as the authors did, and to what extent the used features are the same within both translations. The intention of this thesis is to find answers to the following questions: Have the translators used similar features to the ones used by the authors while translating the old-style language of the novel? To what extent do the features used by the translators diverge between the two translations? Which translation is more faithful to the original in the light of the used features?

Good Omens and its two Finnish translations

Good Omens: The Nice and Accurate Prophecies of Agnes Nutter, Witch (2006 [1990]) is a fantasy novel that was written by Terry Pratchett and Neil Gaiman. The novel has since become a cult classic, as well. It is about the demon Crowley and the angel Aziraphale, their unlikely friendship and their collaboration to prevent the Armageddon being brought about by the Antichrist, Adam Young. The novel is divided into seven sections chronologically: *In the beginning, Eleven years ago, Wednesday, Thursday, Friday, Saturday, and Sunday (The first day of the rest of their lives)*. Several passages in the novel are made to resemble old English. Some of these are, for example, old letters or notes, but most of them are the prophecies from Agnes Nutter's book.

The edition of the novel used in this study is not the first edition of the book, as the first edition is hard to find and not available at any local library either. However, the story itself has not been altered between the first edition and this 2006 edition. The only difference between the editions is that a foreword and extra material about the authors and about writing the novel were added in the newer edition.

The first Finnish translation of *GO* was, as stated before, published in 1992, only two years after the publication of the original English novel. The translation is titled *Hyviä enteitä: Noita Agnes Nutterin Hienot ja Oikeat Ennustukset (Good Omens: The Witch Agnes Nutter's Fine and Correct Prophecies*, capitalisation as in the book) and was translated by Marja Sinkkonen. Due to being published so soon after the original novel, this translation is based on an early edition, and therefore contains only the actual novel and no extra material. Sinkkonen, the translator, had translated two books and some short stories for a third book before translating *GO*. She has translated altogether 18 books, two of which she translated before *GO*. She had translated neither Terry Pratchett nor Neil Gaiman before *GO*, but she has translated seven of Terry Pratchett's Discworld novels since.

The retranslation of *GO* was published in June 2020, almost exactly 30 years after the novel was originally published in May 1990. The retranslation is titled *Hyviä enteitä: Noita Agnes Nutterin tarkat ja huvittavat ennustukset (Good Omens: The witch Agnes Nutter's accurate and amusing prophecies)* and was translated by Mika Kivimäki. This translation is based on the 2006 edition, as also the extra material included in the edition has been translated. The cover art on the retranslation is the poster of the BBC and Amazon Prime TV show based on the Novel that was first released on the streaming service Amazon Prime on May 31st, 2019.

Kivimäki is a considerably more experienced translator than Sinkkonen, as he has translated 96 books altogether, of which 91 before *GO*. Of these 37 were by Terry Pratchett and four by Neil Gaiman.

Theoretical Framework

The term retranslation refers either to the process of translating a text into the same target language that it has been translated into before or to the product of said process (Koskinen & Paloposki 2015, 9; Koskinen & Paloposki 2010; Tahir Gürçağlar 2008, 233). As stated in the introduction retranslating is fairly a fairly common practice. It is also a quite old practice and is an integral part of worldwide literary history (Poucke & Gallego 2019, 10). Studying retranslations is also a fairly common phenomenon, even though studying the retranslation process itself is fairly rare (Koskinen & Paloposki 2015, 61). Most studies on retranslation have been case studies on literary works (*ibid.*, 10; Koskinen & Paloposki 2010). Probably the best-known theory within retranslation studies is the retranslation hypothesis.

The retranslation hypothesis is based on the theory of Antoine Berman where he claims that the first translations are always somehow inferior or lacking and the subsequent translations are therefore always better translations (Berman 1990; Koskinen & Paloposki 2010). He also claims that the translation always ages but the original never does (Koskinen & Paloposki 2015, 67). Berman himself never used the term retranslation hypothesis, but it was later coined to refer to his theories (*ibid.*, 66). The term was operationalised by Andrew Chesterman in his article published in 2000 (*ibid.* 66–67). Many case studies have corroborated the hypothesis, but just as many studies falsify it (*ibid.*, 70). Therefore, the retranslation hypothesis alone is not sufficient to explain the motives and theories around retranslations (*ibid.*, 100). Koskinen and Paloposki, Massardier-Kenney and even the translator Arto Schroderus reject the idea, that first translations are always somehow lacking and that retranslations replace the previous translation(s) and are of the opinion, that all translations can coexist and even complement each other (2015, 225; 2015, 73 & 81; 2005,85).

As this study concentrates on old-style language, also a brief overview into the history of English and Finnish is needed. Although English as a written language is hundreds of years older than Finnish, historic versions of Finnish have been spoken in the area that is now Finland since circa 1500 BCE whereas the historic form known as Old English has its beginnings in England in the fifth century CE (Kulonen 2000; McIntyre 2009, 3). But, as

stated, English as a written language originates from at least the 7th or 8th century (Hudson 2018), whereas the oldest surviving manuscript that contains written Finnish is from the 16th century (Häkkinen 2016; 138–141).

Although English and Finnish are two very different languages, similar features may be found in both languages. The selection of features used to make the language appear old in the novel and its translations can be divided into five categories.

1. Archaic orthography

According to McIntyre the orthography of Early Modern English (EModE) was quite inconsistent (2009, 61). The same applies to the oldest written forms of Finnish (Häkkinen 2015, 80–81). In both languages the way some phonemes were represented in writing differed from the orthography used today. The English orthography for example had more words ending in a silent E than today and the grapheme *ʃ* was often used instead of S (McIntyre 2009, 61–62; Crystal 2012, 41). In Finnish X was often used instead of the grapheme combination KS or a C was used where K is the norm today, just to name a couple differences (Häkkinen 2018, 81–86).

2. Archaic grammar

EModE grammar had more personal pronouns and more inflected verb forms than Present Day English (McIntyre 2009, 62–65). There was for example the 2nd person singular pronoun *thee* and the third-person singular present tense of verbs ended in *-th* instead of *-s*, like today (*ibid.*). Also, the Finnish inflectional and declensional endings differed from the ones used in the language today. For example, the first-person singular present tense form could end in *-pi*, or the third person imperative forms could end in *-kaan/-kaat* (Häkkinen 2015, 99; Virtuaalinen vanha kirjasuomi, Verbin finiittimuodoista).

3. Unusual capitalisation of words

Price wrote in his *English Orthographie* about the use of capital letters (1668, 40 in McIntyre 2009, 98). The only thing that was different from the rules today was his advice that “[a]ll those words that imply an emphā[is], or what is remarkable, must be written with a great letter” (*ibid.*). Mikael Agricola, known as the father of the Finnish written language, also used capitalisation to emphasize important words (Häkkinen 2015, 79).

4. Archaic vocabulary

Vocabulary that is now considered obsolete or only used in poetic language or only in certain dialects, as the verb *ken* that in Present Day English is obsolete and only used in Scottish dialect.

5. Typeface

A different typeface from the rest of the novel that is used to make the text appear older.

Analysis

The corpus that was extracted from *GO* and its two Finnish translations contains 56 translation units: 56 text segments of old-style language from the original English language novel and their 56 Finnish equivalents from the 1992 edition and 55 equivalents from the 2020 edition, as one segment from the original has apparently been omitted in the new translation. A translation unit in this corpus is usually a sentence that ends with a full stop, or a comma, when it is the first sentence of dialogue that continues after a short segment of narration, as it is a short independent sentence. Therefore, longer units of text, such as longer utterances, bible verses, letters or prophecies were sometimes divided into several segments. The old-style English text in the novel can be roughly categorised into seven different types of text: biblical text; description or commentary of a book (text on the title page of a book); dialogue; book endorsements; short notes, letters, or messages; prophecies; and titles of fictitious books.

The research method used in this study is comparative text analysis, but rather than compare the segments as is they will be compared indirectly using the five features listed above. As Toury writes:

“Comparisons are always partial only: they are not really performed on the objects as such, only certain aspects thereof. Comparisons are also indirect by the very nature of the act: they can proceed only by means of some intermediary concepts, which should be relatable to the compared aspect(s) of both texts.” (2012, 106)

All translation units in the corpus were analysed to find which features applied to each section, after which the sections of the source text were compared to each of the equivalent translated sections. An example is provided in table 1.

Table 1 Example of the analysis and comparison of one segment from the corpus.

	GO	1st translation:	2nd translation
Segment	<i>I tell ye thif, and I charge ye with my wordes.</i>	<i>Näin mine teille sanon, ja welwoitan sanojain kuulemaan.</i>	<i>Tämän minä cerron teillen ja cehojtan cuuntelemaan sanoiani.</i>
Archaic orthography	yes	yes	yes
Archaic grammar	yes	yes	yes
Unusual capitalisation	no	no	no
Archaic vocabulary	no	no	no
Typeface	no	no	yes

The translator Arto Schroderus writes that historical facts prevent him from translating 15th century English written by a doctor into 15th century Finnish and that in cases like these, the translator is an illusionist who creates an impression and if they are successful, the result will be believable (2005, 90). The translators of both Finnish translations of *GO* have, in my opinion, been successful in creating a believable impression of old Finnish in their translations. Even though each segment in the corpus might not have any of the five features that have been used to make the language appear old, are those segments usually a part of a longer fragment of text and the adjacent segments usually compensate for what is lacking in the one section.

There is a larger excerpt in the novel which is from an imaginary *Bible*. Most of it are actual bible verses from the *King James Bible*, but with some of the orthography changed to appear as it was written in the 17th century and only one verse is made up. These real bible verses in the Finnish translations are from the Finnish 1933/-38 *Bible*. In the retranslation these verses are verbatim the verses from the Finnish bible, but in the first translation the orthography and some words have been changed to make an older impression.

The percentage of equivalence was calculated by comparing how many features in one translated section corresponded to the source language segment. One feature made up for one fifth of the total equivalence and the maximum equivalence for one section was naturally 100 per cent. All the sections in the first translation had an equivalence on 40 per cent or higher, whereas the minimum equivalence for any section in the retranslation was 20 per cent. Some sections with a 100 percent equivalence were found in the first translation, but in the

retranslation the highest equivalence was 80 per cent. The average equivalence of the first translation was 77 percent and of the retranslation only 49 per cent.

In the analysis each feature was also analysed separately and thoroughly. The analysis on archaic orthography revealed all the different orthographic differences both in the source text and in the two translations. Both translations had used some similar changes, but some of the changes were individual to only one translation. None of the orthographical changes used in any of the three books were used consistently between the segments. Numerically the 1st translation is only marginally more faithful to the original but when studying the whole picture both translations seem equally faithful, when judging by archaic orthography alone.

The closer analysis of archaic orthography revealed that the least variation in grammatical features were found in the source text and that both translations had much variation in the featured used. Still, both numerically and overall, the second translation was deemed slightly more faithful to the original novel. A similar result was found in the analysis of unusual capitalisation. The unusual capitalisation in all three texts seemed quite arbitrary, yet in book descriptions and in book titles the second translation seemed to capitalize almost every word. In the first translation there were only a few unusually capitalized words, whereas the original and the retranslation had utilized this feature significantly more.

Archaic vocabulary is scarce in any of the books. There are only two archaic words in the first translation each used only once. In the original there are eight different words, of which one, *unto*, is used several times in more than one segment. The retranslation features as many as ten different words of which one is used twice. Still, from a purely numerical point of view the first translation is marginally more faithful to the original. However, judging by the big picture the second translation appears to be the more faithful one.

A different typeface has been used almost throughout the whole retranslation to make the text appear old, with only a few exceptions. It has not been used in a similar way in either the source text or the first translation. The only segments where a different typeface is used in the *GO* and its first translation is on the page, where the title page of the book of prophecies by Agnes Nutter is described both verbally and by varying the font. This leads to the result, that judging by typeface alone, the first translation is 100 per cent faithful to the source text and the second translation appears to be noticeably unfaithful.

Conclusion

After reading all three books, the original novel *Good Omens* and its two Finnish translations, I must concur with Schroderus in stating, that the new translations do not replace the first translation, but they complement each other. Purely subjectively speaking, I could find both excellent and quite questionable translation solutions in both the translations and I personally could not name, which one is the better translation.

My objective conclusion of the analysis is twofold. Purely from a numerical equivalence perspective the first translation is clearly more faithful to the source text than the second translation and therefore this study appears to falsify the retranslation hypothesis. However, taking into consideration how disproportionately the typeface-feature affects the numbers one must look closer at the other features and what they reveal. The closer examination of the four more important features would suggest that this study may even corroborate the hypothesis. On average, there was no conclusive result for this study.

This study as any other individual case study is never the whole truth. Therefore, as there have been plenty of case studies into the retranslation hypothesis already, a comprehensive meta-analysis into those studies would be a good next step.

Liite 2. Aineisto ja analyysi excel-taulukkona (kuvina)

Yksikkö	Lähtöteksti	sivu	lokus	Tekstilaji	I	II	III	IV	V
01	'I tell ye thif, and I charge ye with my wordes.	45	1	P	1	1	0	0	0
02	Four shalle ryde, and Four shalle alfo ryde, and Three sharl ryde the Skye as twixt, and Wonne shal ryde in flames; and theyr shall be no stopping themme: not fish, nor rayne, nore rode, neither Deville nor Angel.	45	1	P	1	0	1	1	0
03	And ye shalle be theyr alfo, Anathema.'	45	1	P	1	1	0	0	0
04	""And thee Worlde Unto An Ende Shall Come, [...]."	56	1	P	1	0	1	1	0
05	<i>Buggre Alle This Bible</i>	58	1	T	1	0	0	0	0
06	<i>2. And bye the border of Dan, fromme the east side to the west side, a portion for Apher.</i>	58	1	B	1	0	0	0	0
07	<i>3. And bye the border of Apher, fromme the east side even untoe to the west side, a portion for Naphtali.</i>	59	1	B	1	0	0	1	0
08	<i>4. And bye the border of Naphtali, from the east side untoe to the west side, a portion for Manaffeh.</i>	59	1	B	1	0	0	1	0
09	<i>5. Buggre Alle this for a Larke.</i>	59	1	B	1	0	1	0	0
10	<i>I amme sick to mye Hart of typefettinge.</i>	59	1	B	1	0	1	0	0
11	<i>Master Biltonn if no Gentlemann, and Master Scagges noe more than a tighte fisted Southwarke Knobbef ticke.</i>	59	1	B	1	0	1	0	0
12	<i>I telle you, onne a day laike thif Ennywone withe half an oz. of Sense shoulde bee oute in the Sunneshain, ane nott Stucke here alle the liuelong daie inn thif mowldey olde By-Our-Lady Workefhoppe.</i>	59	1	B	1	0	1	0	0
13	<i>6. And bye the border of Ephraim, from the east fide even untoe the west fide, a portion for Reuben.</i>	59	1	B	1	0	0	1	0
14	<i>The Comedie of Robin Hoode, or, The Forest of Sherwoode</i>	60	1	T	1	0	0	0	0
15	'It is a licence to printe monney!'	60	1	D	1	0	0	0	0
16	'The public are crying out for such rubbishe!	60	1	D	1	0	0	0	0
17	We must straightway printe a booke of prophecie by some haggel!'	60	1	D	1	0	0	0	0
18	<i>The Trapping of the Mouse</i>	60	0	T	0	0	0	0	0
19	<i>Golde Diggers of 1589</i>	60	0	T	1	0	0	0	0
20	'Locale Author'	61	1	N	1	0	1	0	0
21	'To myne olde friend Azerafel, with Beste wishes'	123	1	N	1	1	1	0	0
22	The Nife and Accurate Prophefies of Agnes Nutter	124	1	T	1	0	0	0	0
23	Being a Certaine and Prefice Hiftory from the Prefent Day Unto the Endinges of this World.	124	1	C	1	0	0	1	1
24	Containing therein Many Diuerse Wonders and precepts for the Wife	124	1	C	1	0	1	0	1
25	More complete than ever yet publifhed	124	1	C	1	0	0	0	1
26	CONCERNING THE STRANGE TIMES AHEADE	124	1	C	1	0	0	0	1
27	<i>And events of a Wonderful Nature</i>	124	1	C	0	0	1	0	1
28	'Reminifent of Nostradamus at hif beft	124	1	E	1	0	0	0	1
29	'Ye're tardie,'	205	1	D	1	1	0	0	0
30	'I shoulde have beene aflame ten minutes since.'	205	1	D	1	0	0	0	0
31	'Tye yt well,'	205	1	D	1	0	0	0	0
32	'Gather ye ryte close, goode people.	205	1	D	1	1	0	0	0
33	Come close untyl the fire near scorch ye, for I charge ye that alle must see how thee last true wytych in England dies.	205	1	D	1	1	0	0	0
34	For wytych I am, for soe I am judgéd, yette I knoe not what my true Cryme may be.	205	1	D	1	0	1	0	0
35	And therefore let myne deathe be a message to the worlde.	205	1	D	1	1	0	0	0
36	Gather ye ryte close, I saye, and <i>marke well the fate of alle who meddle with suche as theye do none understande.</i> '	205	1	D	1	1	0	0	0
37	'That goes for you as welle, yowe daft old foole.'	205	1	D	1	1	0	0	0

Yksikkö	Kohdeteksti 1992	sivu2	I2	II2	III2	IV2	V2
01	"Näin mine teille sanon, ja welwoitan sanojain kuulemaan.	40	1	1	0	0	0
02	Neliä tulee ratsastamaan, ia Neliä ratsastaa myös, ia Colme ratsastaa taiwailla poikittaen ia Yxi ratsastaa liecsein kesgellä; micään ei noita pysähytä : ei awita calat, ei sade, ei tie, ei Paholainen eice encceli.	40	1	1	0	0	0
03	Ja sinäkin olet silloin siellä, Anathema."	40	0	0	0	0	0
04	- Ja niin maailma loppunsa saa, [...].	52	0	0	0	0	0
05	<i>Haistakoot kaikki</i> -Raamattu	53	0	0	0	0	0
06	2. Daanin alueen siwussa, idän puolelta lännen puolelle saacca; Asser, yxi osa.	54	1	0	0	0	0
07	3. Asserin alueen siwussa, idän puolelta lännen puolelle saacca: Naftalii, yxi osa.	54	1	0	0	0	0
08	4. Naftaliin alueen siwussa, idän puolelta lännen puolelle saacca: Manasse, yxi osa.	54	1	0	0	0	0
09	5. Haistakoot kaikki pitkät.	54	0	0	0	0	0
10	Mine olen corwiain myöten täynnä latomista.	54	1	1	0	0	0
11	Mestari Bilton ei ole miccään herrasmies ja mestari Scaggas on waiwainen wisunyrkkine kitupiikki Southwarkesta.	54	1	0	0	0	0
12	Uskokaatten iotta tällaisena päewänä caiccein ioilla ombi hitusenkin werran iärkeä päässään pitäisi olemän ulkosalla auringonpaistehessa eike tuhraamassa kallisarwoista aikaansa tässä homeisessa Neitsyemme työpaieassa.	54	1	1	0	0	0
13	6. Efraimin alueen siwussa, idän puolelta lännen puolelle saacca: Ruuben, yxi osa.	54	1	0	0	0	0
14	<i>Robin Hooden commedia eliccä Sherwoodin metsä</i>	55	1	0	0	0	0
15	- Sehän ompi quin lupa painaa rahaa!	55	1	1	0	0	0
16	- Yleisö wallan huutaa moista roskaa!	55	1	0	0	0	0
17	Meiden pitääpi oitis painaa ionkun akan ennustuskiria!	55	1	1	0	0	0
18	<i>Hiiren loucuttaminen</i>	55	1	0	0	0	0
19	<i>Wuoden 1589 kullankaivajat</i>	55	1	0	0	0	0
20	"paikallisen kirjailijan"	56	0	0	0	0	0
21	"Wanhalle ystävällein Aziraphalle, caiccea hywää"	119	1	1	0	0	0
22	Agnes Nutterin hienot ia oikeat ennustuxet	120	1	0	0	0	0
23	Ehdoton ia täsmällinen historia nykypäiwästä hamaan maailmanloppuun	120	1	0	0	0	1
24	Sisältäin hämmästyttävää tietoa ia wiisaita neuwoia	120	1	1	0	0	1
25	Täydellisempänä quin yxikään aiempi iulkaisu	120	1	0	0	0	1
26	EDESSÄ OLEWISTA OUDOISTA AIOISTA	120	1	0	0	0	1
27	<i>la ihmeellisistä tapahtumista</i>	120	1	0	0	0	1
28	Tuopi mieleen Nostradamuxen parhaimmillaan	120	1	1	0	0	1
29	- Olette myöhäsä,	203	0	0	0	0	0
30	- minun olisi pitänt roihuta lieceissä io cymmenen minuuttia sitten.	203	1	0	0	0	0
31	- Sitokaatten ne kunnolla,	203	0	1	0	0	0
32	- Kerääntyckääten lähelle, hywät ihmiset.	203	1	1	0	0	0
33	Tulkaatten niin lähelle, iotta tuli melkein corwentaa teitä, sillä mine welwoitan teidät kaikki näkemään, miten Englannin wiimoinen aito noita kuoleepi.	203	1	1	0	0	0
34	Sillä noita minä olen, sillä sellaisena minut on tuomittu, enkä silti tunne, mikä itse rikoksein on.	203	0	1	0	0	0
35	la sixi olkoon kuolemain wiesti koko maailmalle.	203	1	1	0	0	0
36	Tulkaatten lähemmäxi, minä sanon teillen, ia <i>painacaatten tarkoin mieleen miten käy sellaisen, ioka sotkeentuu asioihin, ioita ei ymmärrä.</i>	203	1	1	0	0	0
37	- la se koskeepi sinuakin, senkin wanha hölmö.	203	1	1	0	0	0

Yksikkö	Kohdeteksti 2020	sivu3	I3	II3	III3	IV3	V3
01	»Tämän minä cerron teillen ja cehojtan cuuntelemaan sanoiani.	44	1	1	0	0	1
02	Neliä ratsastaa ja myös Neliä ratsastaa ja Colme ratsastaa Taiwaalla caxitellen ja Yxi ratsastaa lieckien cescellä eicä heitä cäy pysäyttämisen: ei cala, ei sade, ei tie, ei Paholainen eicä Engeli.	44	1	1	0	1	1
03	Sinäcin olet olewa siellä, Anathema.«	44	1	0	0	0	1
04	»Ja maailman lopun tiedän tulevaksi, [...]»	56	0	0	0	0	0
05	<i>Persieen Joutaa Raamattu</i>	58	0	0	1	1	0
06	2. Daanin alueen sivussa, idän puolelta lännen puolelle asti: Asser, yksi osa.	58	0	0	0	0	1
07	3. Asserin alueen sivussa, idän puolelta lännen puolelle asti: Naftali, yksi osa.	58	0	0	0	0	1
08	4. Naftalin alueen sivussa, idän puolelta lännen puolelle asti: Manasse, yksi osa.	58	0	0	0	0	1
09	5. Persieen Joutaa tällaiset Horinat.	59	0	0	1	1	1
10	Mä olen Sytänjuuriani myöten Täynnä latomifta.	59	1	0	1	0	1
11	Mestari Biltonn ei ole Herrafmies ja mestari Scaggs onn pelkkä Southwarkin Turwe Nuija ia Citu Piicki.	59	1	0	1	0	1
12	Cuulkaatten, tällaisena Päiwänä kaikki joilla on Rahtusen werran järceä Päässä, owatten ulkona Auringossa eicä Aamusta Ehtooseen täffä Kuppajseffa vanhassa Luojan hylcäämäffä Nyrkkipajaffa.	59	1	1	1	0	1
13	6. Efraimin alueen sivussa, idän puolelta lännen puolelle asti: Ruuben, yksi osa.	59	0	0	0	0	1
14	<i>Comedia Robin Hoodesta, eli Sherwoodin Metsä</i>	60	1	0	1	0	0
15	»Se on cuijn omaa Rahaa painaisi!«	60	1	0	1	0	1
16	»Suuri yleisö halajaa sellaista Roskaa!»	60	0	0	1	0	1
17	Meidän on heti painaminen jonkun noita-akan laatima Ennustusten Ciria!«	60	1	1	1	0	1
18	<i>Kuinka Hiiri Loukutetaan</i>	60	0	0	1	0	0
19	<i>Wuoden 1589 Cultarynnäcön Iloiset Päivät</i>	60	1	0	1	0	0
20	Paijcallinen Ciriailia	61	1	0	1	0	1
21	»Wanhalle ystäväleni Azerafelille Parhain Terweisin»	129	1	0	1	0	0
22	Agnes Nutterin Tarkat ja Huwittawat Ennuftukfet	130	1	0	1	0	1
23	Ollen Warma ja Täfmällinen Hiftoria Nykypäiwiftä Maaailman Loppuun afti	130	1	0	1	0	1
24	Fifältäen Moniata Ihmeitä ja Ohjenuoria Wiifaille	130	1	0	1	0	1
25	TÄYDELLIFEMPÄNÄ KUIN KONFANAAN ENNEN ON JULKAIFTU	130	1	0	0	0	1
26	KOFKIEN EDEFFÄ OLEWIA OUTOJA AIKOJA	130	1	0	0	0	1
27	<i>Ynnä Ihmeellifiä Tapahtumia</i>	130	1	0	1	0	1
28	»Tuo mieleen Nostradamuksen parahimmillaan.»	131	0	0	0	1	1
29	»Oletten myöhässä»,	220	0	1	0	0	1
30	»Minun olisi pitänyt olla tulessa jo Cymmenen minuuttia sitten.»	220	1	0	1	0	1
31	»Sidockin kunnolla»,	220	1	0	0	0	1
32	»Kokoontukaa lähelleni, kelpo Ihmiset.	220	0	0	1	0	1
33	Tulkaatten lähemmäksi, niin että tuli kuumottaa teitäkin, sillä haastan kaikki näkemään, kuinka Englannin Wiimeinen Aito Noita kuolee.	220	1	1	1	0	1
34	Sillä noita minä olen, sillä sellaisena minut on tuomittu, silti en tiedä mikä oikea ricoseni mahtaakaan olla.	220	1	0	0	0	1
35							
36	Kokoontukaa oikein lähelle, sanon minä, ja pankaa tarkoin mieleenne, kuinkasten käy niille, jotka sekaantuvatten asioihin, joita eivätten ymmärrä.»	220	0	1	0	0	1
37	»Tämä koskee sinuakin, senkin tohelo wanha narri.»	221	1	0	0	0	1

Yksikkö	Lähtöteksti	sivu	lokus	Tekstilaji	I	II	III	IV	V
38	3819: When Orient's chariot inverted be, four wheles in the skye, a man with bruises be upon Youre Bedde, achinge his hedd for willow fine, a manne who testeth with a pyn yette his hart be clene, yette seed of myne own undoing, take the means of flame from himme for to mayk ryght certain, together ye sharle be, untyl the Ende that is to come.	217	1	P	1	1	1	0	0
39	'Itt is alle in youre Minde,[...] forgett about Itte, ane it wille goe Away.'	219	1	D	1	0	1	0	0
40	"Do Notte Buye Betamacks"	219	1	P	1	0	1	0	0
41	3988. Whene menne of crocus come frome the Earth and green manne frome thee Sky, yette ken not why, and Pluto's barres quitte the lightning castels, and sunken landes riseth, and Leviathan runneth free, and Brazil is vert, the Three cometh together and Four arise, upon iron horses ride; I tell you the ende draweth nigh.	223	1	P	1	1	1	1	0
42	2315. Sum say It cometh in London Town, or New Yorke, butte they be Wronge, for the plase is Taddes Fild, Stronge inne hys powr, he cometh like a knight inne the fief, he divideth the Worlde into 4 partes, he bringeth the storme.	230	1	P	1	1	1	1	0
43	1111. An the Great Hound sharl coom, and the Two Powers sharl watch in Vane, for it Goeth where is its Master, Where they Wot Notte, and he sharl name it, True to Ittes Nature, and Hell sharl flee it.	230	1	P	1	1	1	0	0
44	3017. I see Four Riding, bringing the Ende, and the Angells of Hell ride with them, And Three sharl Rise. And Four and Four Together be Four, an the Dark Angel sharl Own Defeat, Yette the Manne sharl claim his Own.	231	1	P	1	0	1	0	0
45	3477. Lette the wheel of Fate turne, let harts enjoin, there are othere fyres than mine; when the wynd blowethe the blossoms, reach oute one to anothere, for the calm cometh when Redde and Whyte and Blacke and Pale approche to Peas is Our Professione.	239	1	P	1	1	1	0	0
46	'That goes for yowe as welle, yowe daft old foole.'	297	1	D	1	1	0	0	0
47	A street of light will scream, the black chariot of the Serpente will flayme, and a Queene wille sing quickfilveres songes no moar.	312	0	P	1	0	0	0	0
48	3001. Behinde the Eagles's Neste a grate Ash hath fellen.	327	1	P	1	1	1	0	0
49	"He is Not that Which He Says He Is"	361	1	P	0	0	1	0	0
50	'Here is A Florin, lawyer; nowe, runne faste, lest thee Worlde knoe the Truth about yowe and Mistrefs Spiddon the Type Writinge Machine slavey.'	389	1	N/P	1	1	1	0	0
51	'Remove thy thievinge Hande, Master Cranby.	389	1	N/P	1	1	1	0	0
52	I minde well how yowe swindled the Widdowe Plashkin this Michelmas past, yowe skinnie owlde Snatch-pastry.'	389	1	N/P	1	1	1	0	0
53	'Yowe left them, yowe cowarde.	389	1	N/P	1	1	0	0	0
54	Returne this letter to the bocks, lest the Worlde knoe the true Events of June 7th, Nineteen Hundred and Sixteene.'	389	1	N/P	1	0	1	0	0
55	'Further Nife and Accurate Prophecies of Agnes Nutter, [...] Concerning the Worlde that Is To Com; Ye Saga Continuef!	389	1	T	1	0	0	0	0
56	'A relentlefs blockbutter of a boke; heartily recommended'	393	0	E	1	0	0	0	0
					53	20	25	8	6

Yksikkö	Kohdeteksti 1992	sivu2	I2	II2	III2	IV2	V2
38	3819. Kun Idän ciesit owat kiäntyneet, neliä pyörää taiwasta kohti, nuori mies ombi sängyssäis pää rohtoa särcein, mies ioka neulalla coetteleepi, waan sydämensä ombi puhdas waikka tuhoni siemen, ota häältä tarpeet tulen tecoon warmuuden wuoksi. Yhdessä te tulette olemaan hamaan coittawaan loppuun saacca.	215	1	1	0	0	0
39	- Se caicci iohtuu wain mielikuwituksestasi, [...] Unohda koko iuttu ia ne häipyvätten.	217	1	1	0	0	0
40	Elä osta Betamaxia	217	1	0	0	0	0
41	3988. Cun croockuxein miehet tulewat maasta, ia wihreet miehet taiwaalta eicä cencään tiedä mixi, ia Plutoon nimi poistuupi walon linnasta ja waionneet maat kohoopi ia Lewiathan wapaana nousee, Brazilia taas wehree on. Silloin Colme cerääntyypi ia Neliä nousee rautahewoilla ratsastain; silloin Loppu lähestywi.	221	1	1	1	0	0
42	2315. lotkut sanoobi, iotta se Lontoon caupunciin tulewi, tahi New Yorkkiin, mutta he owat wäärässä, sillä paicca ombi Taddes Field. Outo ombi hänen woimansa, hän saapuwi quin ritari waltacuntaansa, hän iacaabi maailman neliään osaan ia myrskyn kerallaan tuo.	227	1	1	0	0	0
43	1111. Ia silloin saapuwi suuri Hurtta, ia molemmat mahdit turhaan hakewat, sillä se meneebi isäntänsä luoxe eicä heidän luo, ia hän sen nimeääpi, sen olemuxen muckaan, sitä Helwetti pakeneepi.	228	1	1	0	0	0
44	3017. Näen Neliän ratsastawan Loppu cerallaan, ia Helwetin encclit heidän canssain, ia nuo neliä nouseepi ia neliä neliän kera neliä ombi. Synccä encclit omansa tuhoopi waikka silti Ihminen ihmisen osan waatii.	228	1	1	1	0	0
45	3477. Cohtalon pyörä pyöricöön, syömmet yhtycöön, on muitakin tulia quin minun; cun tuuli kukkia lennättääpi kurkottukaatten toisianne cohti, sillä tyynen tultua walkea ia musta ia hallawa ia tulipuna paicalle saapi; Kauha on työtämme.	237	1	1	0	1	0
46	- Ia se koskeepi sinuakin, senkin wanha hölmö.	294	1	1	0	0	0
47	Walon catu tulee circumaan, Cäärmeen mustat Waunut liekehtiwät eicä Quiningatar enää laula Merccuurin lauluia.	309	1	0	1	0	0
48	3001. Cotcanpesän takana cumoutuu waltawa saarni.	324	1	0	0	0	0
49	"Hän ei ole sitä mitä sanoopi olewansa"	358	1	1	0	0	0
50	Tässä ombi floriini, lakimies; ia nyt lähde iuoxemaan cowaa, iottei koko maailma saapi cuulla totuutta sinusta ja siittä cirjoittawan coneen oriattaresta, neiti Spiddonista.	385	1	1	0	0	0
51	Hillitse warastelewa cätesi, mestari Cranby.	385	1	0	0	0	0
52	Muistan wallan mainiosti miten huiasit tuota Plashkinin leskeä toissa miccelinpäiwänä, sinä luisewa wanha piiraccaperä.	385	1	0	0	0	0
53	Sinä iätit heiät, sinä pelkuri.	385	1	0	0	0	0
54	Palauta heti tämä kirie rasiaan tahi muuten saapi coco maailma tietää mitä todella tapahtui cesäcuun seitsemäntenä 1916.	385	1	1	0	1	0
55	- Agnes Nutterin hienot ia oikeat ennustuxet, osa II, [...] Totuus tulewasta maailmasta: saaga iatkuupi!	385	1	1	0	0	0
56	Meno ei hellitä hetkexikään; suosittellemme mitä lämbimimmin	389	1	0	0	0	0
			48	28	3	2	6

Yksikkö	Kohdeteksti 2020	sivu3	I3	II3	III3	IV3	V3
38	3819. Kun Orientin vaunut nurin menevät, neljä pyörää kohden taivasta, ruhjottu mies makaa Wuoteesi päällä, päänsä särkien, kaivaten hienoa pajua, mies, ken koettelee neulalla vaikka on syömmensä puhdas, silti on hän samaa siementä kuin oma turmioni, ottaos tulineuvonsa häneltä tehdäkseen siitä kaiken varmaksi, yhdessä olette olewa kunnes tulewa Loppu koittaa.	233	1	1	1	0	1
39	»Se on wain kaikki Mielessäsi [...] Lackaa ajattelemasta mocomia, niin se kaickooa.»	236	1	0	1	0	1
40	Ällös Ostako Betamacksia	236	1	1	1	0	1
41	3988. Kuni croocucksen miehet maasta nousevatten ja wiheriä mies tulee Taiwaalta, vaikka ei siihen syytä tiedä, ja Pluton sauwat kaickoavatten salamoiden linnoista, ja uponneet maat nousewatten, ynnä Leviathan kulkee wapaana, ja Brasilia wiheriöi, silloin Kolme saa yhteen ja Neljä nousewatten rautahewoisten selghän ratsastamaan, silloin sanon sinulle, että Loppu on lähellä.	240	1	1	1	1	1
42	2315. Jotkut sanowatten, että Se nousee Lontoon kaupunghissa, taicka New Yorkissa, mutta he owatten Wäärässä, sillä oikea paicka on Taddes Fild. Wäkewänä woimassaan hän tulee cuni ritari tiluxilleen, hän ottaa ja jakaa Maailman 4 osaan, hän nostattaa myrskyn.	248	1	1	1	1	1
43	1111. Ja Suuri Koira tulee edes, ja Kaksi Valtaa katsoo siwusta turhaan, sillä se menee, minne Isäntänsäkin, sinne, minne He eiwätten Tahtoisi, ja hän antaixen sille nimen, consa Luonnolleen Sopii, ja Helwetti pakenee sen edessä.	248	1	1	1	1	1
44	3017. Minä näen Neljän ratsastawan, tuomaan Loppua, ja Helwetin Enkelit ratsastawatten heidän kanssaan. Ja Kolme on Nousewa. Ja Neljä ja Neljä Yhdessä owatten Neljä, ja Musta Enkeli Tunnustaa Tappionsa, silti Mies saa ottaa Omansa.	249	1	1	1	0	1
45	3477. Antaa Kohtalon pyörän pyöriä, antaa syönten yhdistyä, silloin palaa muitakin tulia kuin minun, kun tuuli puhalttaa pois kuckaiset, tarttukaatten toisiin, sillä silloin tyyntyy, kun Punainen ja Valkea ja Musta ja Kalpea lähestywät Ladussa on Woimamme.	258	1	1	1	1	1
46	»Tämä koskee sinuakin, senkin tohelo wanha narri.»	319	1	0	0	0	0
47	Waloisa tie kirkuu, Kärmeksen mustat vaunut liekehtiwät, eikä Kuningatar enää laula elohopeisia laulujaan.	336	1	0	0	1	1
48	3001. Kotkan Pesän takana on kaatunut mittawa Saarni.	351	1	0	1	0	1
49	»Hän ei ole se, joka sanoo Olewansa»	389	1	0	1	0	0
50	Tässä sinullen floriini, lakimies. Nyt juokset winhasti karckuun, taicka koko Maailma saa tietää Totuuden sinusta ja ciritus cone piasta Mamselli Spiddonista.	419	1	1	1	1	1
51	Pitäös warastelewat Näppisi erossa, mestari Cranby.	420	1	1	1	0	1
52	Tiedän hywin, kuinka huijasit Leskirouwa Plashkinia wiime Mickelinpäivänä, senkin luisewa wanha Piirackaworo.	420	1	0	1	0	1
53	Sinä jätit heidät oman Onnensa nojaan, pelckuri.	420	1	0	1	0	1
54	Palauttaos tämä Cirie laatickoon taicka Maailma saa kuulla, mitä Todella tapahtui 7:s kesäkuuta yhdeksäntoista sataa ja kuusitoista.	420	1	1	1	1	1
55	»Agnes Nutterin Uudet Tarkat ja Huwittawat Ennuftukfet [...] Kofkien Tulewaa Maailmaa; Saaga Jatckuu!	420	1	0	1	0	1
56	»Armoton fuofikkijärkäle ciriakfi, fuofittelen lämpimäfti.»	424	1	0	0	0	1
			42	17	36	11	47

Korpuksen selitteet

Lähtöteksti	Good Omens 2006 [1990]
Kohdeteksti 1992	Hyviä enteitä 1992
Kohdeteksti 2020	Hyviä enteitä 2020
Lokus	1 = leipäteksti, 0 = alaviite
Text type	P = ennustus D = dialogi N = muistiinpano/kirje/viesti E = markkinointiteksti B = raamatullinen teksti T = kirjan nimi C = kirjan kuvaus
Piirteet	I = arkaainen ortografia II = arkaaiset kielioppiirteet III = epätavallinen isojen alkukirjainten käyttö IV = arkaainen sanasto V = kirjasintyyli
Piirteiden analyysi	1 = läsnä, 0 = ei läsnä